

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Robert Patolán

Duchovní služba v Armádě České republiky

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Iva Borská, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2010 - 2013

BACHELOR THESIS

Robert Patolán

Chaplaincy of the Armed Forces of the Czech Republic

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Iva Borská, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 5.2.2013

Robert Patolán

Poděkování

Chtěl bych poděkovat paní PhDr. Ivě Borské, CSc. za trpělivost, cenné rady a vedení této bakalářské práce. Dále bych rád poděkoval kaplanovi Hlavního velitelství Vojenské policie Praha panu mjr. Mgr. Petru Svobodovi za jeho spolupráci, poskytnutí textů a literatury a za rozhovor, který mi pomohl osvětlit poslání Duchovní služby Armády České republiky.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá činností Duchovní služby Armády České republiky a jejím podílu na vzdělávání dospělých. Mapuje práci vojenských kaplanů a následně srovnává jejich poslání a péči o příslušníky Armády České republiky s cíly a úkoly sociální a personální andragogiky. Bakalářská práce ukazuje, jak jsou aplikovány andragogické přístupy do praxe vojenských kaplanů. Na základě rozboru stávající situace v závěru podává návrhy, jak by bylo vhodné rozšířit působení vojenských kaplanů tím, že formuluje andragogická doporučení.

Klíčové pojmy

Armáda České republiky, bakalářské práce, Duchovní služba Armády České republiky, péče o člověka, personální andragogika, rozhovory, sociální andragogika, vojenský kaplan.

Annotation

This thesis deals with the activities of Chaplaincy of the Armed Forces of the Czech Republic and its participation to adult education. It surveys the work of military chaplains and then compared their mission and care for members of the Army of the Czech Republic with the objectives and tasks of social and personal andragogy. Bachelor thesis shows how andragogical approaches are applied in practice military chaplains. At the end ,based on the analysis of the current situation, it gives suggestions on how it would be appropriate to extend the operation of military chaplains by formulating andragogical recommendations.

Key words

Army of the Czech Republic, bachelor thesis, care for people, Chaplaincy of the Armed Forces of the Czech Republic, a military chaplain, interviews, personnel andragogy, social andragogy.

OBSAH

ÚVOD	8
1 SOUČASNÁ PODOBA DUCHOVNÍ SLUŽBY AČR.....	12
1.1 Hierarchie vojenských duchovních.....	12
1.2 Organizace vojenských duchovních	12
1.3 Charakter vojenského duchovního.....	14
1.3.1 Hlavní úkoly Duchovní služby AČR.....	15
1.4 Etický seminář	16
1.5 Náplň práce vojenských kaplanů v České republice a v zahraničí	19
2 OSOBNOST DUCHOVNÍHO V AČR	22
2.1 Kaplan Vojenské policie mjr. Mgr. Petr Svoboda.....	22
2.2 Úloha duchovních v AČR.....	24
2.3 Specifika práce vojenského kaplana v zahraničních misích AČR.....	26
2.3.1 Péče o vojáky AČR po návratu ze zahraniční mise	27
2.4 Vzdělávání duchovních v AČR	28
3 ÚKOLY A CÍLE SOCIÁLNÍ ANDRAGOGIKY	30
3.1 Sociální andragogika jako samostatná vědní disciplína	30
3.2 Sociální andragogika a její využití v Duchovní službě AČR	32
3.3 Personální andragogika.....	33
3.4 Komunikace	35
3.5 AČR z pohledu firemní kultury	36
4 HISTORIE VOJENSKÉ DUCHOVNÍ SLUŽBY NA NAŠEM ÚZEMÍ..	38
4.1 Vznik a vývoj duchovní služby na našem území do roku 1950	38
4.2 Škola pro důstojníky duchovní služby v záloze.....	43
4.3 Novodobá historie Duchovní služby AČR	44
ZÁVĚR.....	46
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	51
SEZNAM PŘÍLOH.....	56

ÚVOD

Bakalářská práce Duchovní služba v Armádě České republiky se věnuje nepříliš známému tématu. O duchovní službě obecně se jistě dozvíme mnoho hned z několika různých a snadno dostupných informačních kanálů, ale dohledat záznamy o duchovní službě v Armádě České republiky (dále jen AČR), je už o něco komplikovanější. Duchovní služba AČR je zde představena z andragogického úhlu pohledu. Bakalářská práce vychází z jedné ze stěžejních úloh andragogiky, to jest péče o člověka. V tomto případě konkrétně rozebíráme činnost vojenských duchovních a jejich funkci v péči o příslušníky AČR, přičemž sledujeme cíl praktické aplikace andragogických přístupů. Následně se snažíme o porovnání cílů a úkolů zejména sociální a personální andragogiky s posláním Duchovní služby AČR. Bakalářská práce je teoretického zaměření, proto abychom uvedená fakta podpořili na praktické rovině, je zařazena i kapitola, kde je zpracován rozhovor s vojenským kaplanem.

Andragogika, tedy ve zkratce věda o vzdělávání dospělých, výchově a péči o dospělé a jejich vývoji ve všech úsecích života, má v současnosti v České republice dva rovnocenné přístupy.¹ Dva různé názory na to, jak andragogiku vlastně vnímat. První přístup je zosobněn především Doc. Dr. Milanem Benešem (akademické pracoviště Univerzity Karlovy v Praze) a za stěžejní téma andragogiky se považuje vzdělávání dospělých. Naproti tomu na olomoucké Univerzitě Palackého se rozvíjí tzv. integrální andragogika, která je spojována s Prof. PhDr. Dušanem Šimkem. Přístup integrální andragogiky má na první pohled širší záběr. Zaměřuje se na péči o dospělého jedince. Nejen v oblasti jeho vzdělání, ale i na péči o jeho rozvoj, který probíhá ideálně celoživotně a v návaznosti na všemožné životní role a sociální situace různě. Tato různorodost je ošetřena v integrálním pojetí andragogiky a to aplikací vědomostí řady dalších vědních disciplín, které se rovněž zabývají péčí o člověka.²

V této bakalářské práci neupřednostňujeme pohled ani jedné z představených koncepcí andragogiky. Poznatky, které zde uvádíme, jsou čerpány z obou, ale je nutno připustit, že téma práce koresponduje spíše s olomouckým chápáním andragogiky.

¹PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

²Tamtéž.

Péče o člověka, reprezentovaná vojenskými kaplany, spočívá hlavně ve vytváření situací a předpokladů pro to, aby byl umožněn rozvoj a seberealizace zaměstnanců AČR a to jak na sociální, psychické tak zejména duchovní rovině. Poslání Duchovní služby AČR by se jistě dalo popsat z mnoha odlišných hledisek a dala by se tak ilustrovat velká spousta vědění snad ze všech společenských věd. Předností této bakalářské práce je ale snaha o komplexní andragogický pohled. Ten nejenže tyto vědomosti a znalosti pojímá v plné šíři, ale zároveň je umí popsat stručně, jasně a zřetelně.

Pro řadu lidí, vojenské profesionály nevyjímaje, je postavení Duchovní služby AČR stále nejasné a zákonitě jsou vyvolávány otázky ohledně jejího smyslu. Jelikož s nástupem komunismu došlo na našem území k útlumu náboženského života a k přerušení jeho tradice na našem území, není se čemu divit. Statut vojenského duchovního se nejen v závislosti na snížení věřících v armádě změnil. Jejich posláním tedy už nemůže být primárně péče o věřící, ale i péče o ty, kteří se nehlásí k žádné církvi. Účelem této bakalářské práce je mimo jiné i poukázat na význam Duchovní služby AČR a obhájit její existenci pomocí prezentace andragogických přístupů, které jsou vojenskou duchovní službou prakticky aplikovány na příslušníky AČR.

Na první pohled by nikdo andragoga v armádě nehledal. I když je zřejmé, že andragogická profese podněcuje a napomáhá vývoji snad každého pracovního uskupení, firmy, podniku apod. Při bližším pohledu zjistíme, že profese kněze má s andragogickou profesí mnoho průsečíků, ač každá vede trochu jiným směrem. Postavení vojenského kaplana je na rozdíl od kněžského civilního povolání o něco více specifické. Jelikož jeho poslání v armádě není výhradně evangelizační, zajisté se pak oprávněně může každý zeptat, co vlastně kněz v armádě dělá, jakou vykazuje činnost. A právě při bližším rozboru je vidět, že jeho poslání si můžeme dovolit přirovnat k andragogickému povolání. Ač vojenští kaplané nemají v andragogice žádné konkrétní dosažené vzdělání, pracují denně s jejími principy – v oblasti péče o člověka a často pak využívají i její metody. Kněžské povolání stojí na velice pevných a tradičních základech a má oproti andragogice jako vědě staletou historii, na druhé straně tradice vojenských kaplanů není o mnoho starší než začátky andragogické profese. Tato bakalářská práce se zaměřuje na hledání vědomého i nevědomého využívání andragogického myšlení a zamýšlí se nad tím, jak by mohla andragogika pomoci vojenským kaplanům v jejich specifickém prostředí.

Bakalářská práce se skládá ze čtyř na sebe navazujících kapitol, které jsou zhodnoceny v závěru, který obsahuje i andragogická doporučení pro Duchovní službu AČR. Každá kapitola je rozčleněna podle logické souvislosti na několik podkapitol.

Současnou podobu duchovní služby naší armády mapuje první kapitola. Ta popisuje její nynější strukturu a organizaci, dokumentaci, kariérní řád a možnosti kariérního růstu duchovních v armádě. Dále je zde představena činnost duchovní služby a její úloha v obecné rovině, posláním vojenského duchovního, jeho statutu v armádě i mimo ni a náplní jeho práce. Té se detailněji věnujeme v následující kapitole. Jádrem práce každého duchovního, vojenských kaplanů samozřejmě nevyjímaje je to, že se plně podílí při pomoci řešení osobních krizí, které vznikají jak v pracovním prostředí, tak i v osobních životech pracovníků rezortu Ministerstva obrany. Právě na této činnosti spatřujeme základy andragogické péče. V této kapitole se věnujeme podrobněji Etickým seminářům, jednomu ze stěžejních úkolů Duchovní služby AČR. Tyto semináře lze označit za jakousi doménu vojenských kaplanů. Při vedení Etických seminářů jsou hojně využívány andragogické principy, které jsou zde podrobně rozepsány.

Druhá kapitola dovoluje nahlédnout za dveře běžného dne vojenského kaplana. Byla sepsána na základě osobní zkušenosti autora, který strávil s kaplanem Hlavního velitelství Vojenské policie Praha mjr. Mgr. Petrem Svobodou jeden pracovní den. To, čeho jsme se dotkli v předcházející kapitole na teoretické rovině, je zde prakticky doplněno. Pracovní den začal v kanceláři vojenského kaplana rozhovorem, který byl veden pro účely této bakalářské práce a je zpracován ve třetí kapitole. Po rozhovoru následovala práce ve vojenském kostele v Praze na Hradčanech a odpoledne bylo věnováno návštěvě vojenského veterána Jiřího Schamse, který byl těžce zraněn na zahraniční misi v Afghánistánu v roce 2008. Součástí této návštěvy byla i kromě přátelského rozhovoru praktická pomoc v podobě řemeslné práce, která byla potřebná v jeho domě. Jiří Schams je upoután na invalidní vozík, odkázán na pomoc ostatních. Služba vojenských kaplanů v zahraničních misích je ostatně podrobně popsána v jedné z podkapitol.

Palán spolu s Langerem zahrnují do subdisciplín integrální andragogiky andragogiku personální, sociální, kulturní, speciální a gerantogogiku.³ Profese vojenského duchovního odpovídá z mnoha hledisek zaměření sociální a personální andragogiky. Třetí kapitola tedy konkretizuje cíle a úkoly zejména sociální andragogiky, která je zde zmíněna v kontextu práce vojenských kaplanů. Jsou zde dohledány souvislosti mezi sociální andragogikou jako vědním oborem a praktickou náplní práce vojenského kaplana.

Poslední kapitola se věnuje historii vojenské duchovní služby na našem území. Její převážná část je ilustrována na životě generála duchovní služby Msgre.⁴ Methoděje Kubáně. Methoděj Kubáně byl u vzniku i pádu vojenské duchovní služby. Byl jejím čelním představitelem, který se vypracoval z obyčejného kněze na generála duchovní služby. Zajisté by nebylo chybou označit Methoděje Kubáně za průkopníka v oblasti vzdělávání dospělých. Nejenže založil Školu pro důstojníky duchovní služby v záloze, ale pohlédneme-li do výčtu jeho vedlejších činností, které přímo nespádaly do jeho pracovních povinností, jedná se výhradně o aktivity spojené se vzděláváním dospělých. Ať už se jedná o zakládání knihoven, vedení různých spolků a kurzů či přednáškové činnosti. Komunistická vláda přerušila trvání vojenské duchovní služby na více než čtyřicet let. Nakonec této kapitoly je popsána poměrně krátká novodobá historie Duchovní služby AČR.

Závěr práce komentuje, hodnotí a doporučuje, jak zlepšit vnímání současné vojenské duchovní služby v očích vojáků z povolání, neboť mnozí z nich nemají z různých důvodů osobní zkušenost s vojenskými kaplany. Jako nástroj jsou zde použita andragogická doporučení, která jsou okomentována a odůvodněna. Práce končí formulací andragogických závěrů, ze kterých tato práce vychází.

³PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

⁴Msgre.=Monsignore – církevní titul, v současné době se preferuje zkratka Mons.

1 SOUČASNÁ PODOBA DUCHOVNÍ SLUŽBY AČR

1.1 Hierarchie vojenských duchovních

V této bakalářské práci je objasněna církevní hierarchie vojenských kaplanů z úhlu pohledu křesťanské katolické církve. Obecně platí, že výchozí složkou struktury katolické církve je „lokální církev“, která je řízená biskupem.⁵ V jejím spravování mu pomáhají kněží a jáhni. V katolické církvi jsou tedy církevní hodnosti určené třemi stupni, které jsou dány svěcením neboli ordinací: jáhen, kněz a biskup. (Různé křesťanské církve mají různou hierarchii.) Vojenským kaplanem se může stát už duchovní na pozici jáhen. (Slovo kaplan je obecné označení pro duchovního, který má na starosti určité uskupení věřících.)

Těmto různým hodnostem odpovídá funkce, kterou může dotyčný vykonávat. Mluvíme-li o katolické duchovní službě v AČR, je nutné zmínit ještě hodnost biskupského vikáře, který funguje jako pomyslná prodloužená ruka biskupa. Jedná se o funkční zařazení, jmenování je tedy uděleno na základě uložení určité funkce. Nejznámějším oceněním z církevní strany (papežské ocenění) je pak titul Mons.

Z pohledu vojenských hodností zastává vojenský duchovní důstojnickou pozici, tedy je minimálně poručíkem. V rámci práce pro AČR jsou vojenští kaplané povinni navštěvovat důstojnické kurzy, na jejichž základě mohou postupovat ve vojenských hodnostech. Hodnost, která odpovídá pracovnímu zařazení vojenského kaplana, je dána tabulkově.

1.2 Organizace vojenských duchovních

Nejvyšším nadřízeným vojenských duchovních je Hlavní kaplan rezortu Ministerstva obrany s hodností pplk. (podplukovník). Ten z titulu své funkce (díky tomu, že Duchovní služba AČR je poměrně malým celkem) je zároveň i Vrchním kaplanem AČR.

⁵ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Malý přehled náboženství*. Tišnov: Sursum Tišnov, 1993.

Na teoretické rovině existuje rozdíl mezi duchovní službou v rámci Ministerstva obrany a Duchovní službou AČR. Prakticky však tento rozdíl není patrný, toto rozdělení je opodstatněné u dalších složek, které jsou početnější. Nicméně pod organizační strukturu AČR spadají pouze kaplani v rámci AČR.

Ta má následující hierarchii:

- 1) vedoucí starší důstojník specialista (pplk.),
- 2) starší důstojník specialista (mjr.),
- 3) vedoucí starší důstojník (kpt.),
- 4) starší důstojník (npor.),
- 5) důstojník (por.).

Tzn. v případě Duchovní služby AČR:

- 1) vrchní kaplan AČR (vrchní kaplan, pplk.),
- 2) kaplan velící prvku (vedoucí kaplan, mjr.),
- 3) kaplan brigády, pluku, základny (starší kaplan, kpt.),
- 4) kaplan praporu (kaplan, npor., por.).

Kariéra kaplana je dána čtyřmi možnostmi zařazení. Nejnižší jsou kaplani praporu, nad nimi kaplani brigád, pak kaplani velitelství a nejvýše je místo Hlavního kaplana. Na částečný úvazek je zde obsazováno i místo poradce ministra obrany pro duchovní otázky. Mimo tuto hierarchii stojí kaplani institucí Ministerstva obrany České republiky a AČR a kaplani ostatních složek. Může se jednat o kariérová místa nebo o místa, která jsou osobnostní záležitostí (např. kaplan Ústřední vojenské nemocnice).

Od znovuzrození duchovní služby AČR v roce 1998 zde bylo zaměstnáno přes třicet vojenských kaplanů z osmi křesťanských církví.

V současné době je zde dvacet sedm kaplanů ze sedmi církví.⁶

⁶Kontakty na vojenské kaplany. DUCHOVNÍ SLUŽBA AČR. *Duchovní služba AČR: Veritas Domini Vincit* [online]. Praha, © 2004 — 2012, [cit. 2013-01-21].
Dostupné z: < <http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=49>>.
Počty jsou aktuální ke dni 28.2.2013

1.3 Charakter vojenského duchovního

Modlitba za mír

„(...) *Přispěj na pomoc světu, který je zasažen násilím, a daruj lidem mír. ■ Posiluj v srdcích všech, kteří mají zodpovědnost za tento svět, odvahu bránit skutečnou spravedlnost, svobodu a důstojnost všech lidí. ■ Upevňuj odhodlání všech, kteří nasazují své síly v boji se zlem. ■ Uzdrav srdce mužů i žen, kteří zaslepení nenávistí a sobectvím neváhají použít násilí pro dosažení svých cílů. ■ Probud' v nás vnímavost pro trpící i ochotu jim pomáhat. ■ Nauč nás odpouštět těm, kteří se proti nám provinili, a prosit za odpuštění ty, kterým jsme my sami ublížili (...).*“⁷

Tato podkapitola je uvedena stěžejní částí Modlitby za mír. Přečteme-li si její slova, musíme bez výhrady souhlasit se vším. Tato modlitba je zde uvedena proto, aby byla prokázána ryzost víry zprostředkované vojenskými kaplany. Lze s úspěchem tvrdit, že s uvedeným textem se ztotožní většina věřících i nevěřících lidí.

Mezi závazky, které práce vojenského duchovního zahrnuje, je i modlitba ve skrytosti za všechny, ke kterým byl poslán. Z toho jasně vyplývá, že práce vojenského kaplana nemůže být motivována hmotným prospěchem, ale spíše jakousi vnitřní odměnou a niterným duševním uspokojením. Tento druh chování podobně popisuje Nakonečný jako prosociální chování.⁸

Vojenský duchovní má kromě teologického ještě pedagogické vzdělání. Je tedy jasné, že ač může být někým neinformovaným vnímán jako psycholog, nemůže být jeho práce vnímána jako práce psychologa.

Požadavky, jejichž splnění je nutné pro nominaci na post vojenského duchovního, jsou na třech úrovních: osobní, vojenské a církevní. Mezi osobní předpoklady patří komunikační kompetence a schopnost adaptace na vojenské prostředí, zvládat osamocení, samostatnost a znalost anglického jazyka. Vojenská kritéria jsou: ochota stát se vojákem po dobu svého působení v rámci Duchovní služby AČR, absolvování základního vojenského výcviku, dobrý zdravotní stav, fyzická zdatnost. A konečně církevní požadavky jsou následující: „*Dokončené obecně uznané teologické vzdělání*

⁷Modlitby. DUCHOVNÍ SLUŽBA AČR. *Duchovní služba AČR: Veritas Domini Vincit* [online]. Praha, © 2004 — 2012, [cit. 2012-11-02]. Dostupné z <http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=40>.

⁸NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0592-7.

*(plná kvalifikace pro vedení sboru či farnosti), praxe ve farnosti či ve sboru minimálně 2 roky, církevní pověření od vlastní církve, ekumenické⁹ chápání duchovní služby v armádě, chápání služby vojenského duchovního jako primárně neevangelizační.¹⁰ Kandidáta navrhuje vedení církve podle vlastního posouzení a podle uvedených kritérií.*¹¹ V souvislosti s poslední větou této citace je důležité podotknout, že vojenský kaplan je kolektivním představitelem všech církví, které jsou uvedeny v později zmiňované smlouvě mezi Ekumenickou radou církve a Českou biskupskou konferencí (viz s. 45). Tím pádem má každá z těchto církví možnost vést rozhovor s potencionálním vojenským duchovním, aby se ujistila o jeho kvalitách.

Ostatně obě základní listiny (Smlouva mezi Ekumenickou radou církve a Českou biskupskou konferencí o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v rezortu Ministerstva obrany a Dohoda o spolupráci mezi rezortem Ministerstva obrany, Ekumenickou radou církve a Českou biskupskou konferencí, viz s. 45) definují osobu, která má vyhovovat všem požadavkům, kladeným na toto specifické povolání. Uchazeči o kandidaturu musí vyhovět výčtu nároků, které jsou zvlášť uvedeny v příloze. Nedílnou součástí je zvládnutí psychotestů, fyzických testů a zdravotní prověrky.

1.3.1 Hlavní úkoly Duchovní služby AČR

Ochrana lidského života každého pracovníka rezortu Ministerstva obrany, tedy každého vojáka i občanského zaměstnance je uvedena na oficiálních stránkách Duchovní služby AČR jako prioritní.¹² Duchovní takto činí ve spolupráci s vedoucími důstojníky, které podporují v jejich odpovědnosti za životy jim svěřených podřízených. Mezi další úkoly patří přirozeně pomoc při řešení životních nesnází a potíží v rámci pracovního, osobního i rodinného života vojáků a dalších zaměstnanců spadajících pod rezort Ministerstva obrany. Dále pak „*přispívat k rozvíjení a prohlubování demokratických tradic evropské kultury v rezortu Ministerstva obrany; vytvářet podmínky pro*

⁹Ekumenické hnutí – snaha o přiblížení, spolupráci a sjednocování křesťanských církví.

¹⁰Neevangelizační – nešířící podstatu křesťanského učení.

¹¹Základní informace o Duchovní službě Armády České republiky. DUCHOVNÍ SLUŽBA AČR. *Duchovní služba AČR: Veritas Domini Vincit* [online]. Praha, © 2004 — 2012, [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <<http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=6>>.

¹²Tamtéž.

*naplňování ústavně zaručených lidských práv, která souvisejí se svobodou vyznání pro pracovníky rezortu Ministerstva obrany ve všech situacích spojených s plněním jejich služebních a pracovních povinností.*¹³ Duchovní služba AČR pravidelně pořádá Etické semináře, které se dají z andragogického úhlu pohledu nazvat jako hlavní dominanta jejich práce.

1.4 Etický seminář

Předtím než začneme popisovat zaměření, úkoly a cíle Etických seminářů pořádaných Duchovní službou AČR, definujeme základní pojmy andragogické didaktiky, které jsou v těchto seminářích využívány. Etické semináře pracují z hlediska andragogické klasifikace s metodami teoreticko-praktickými, které se zaměřují na osvojení dovedností a znalostí potřebné pro zdárné jednání v praxi tím, že do jisté míry simulují konkrétní podmínky řešeného úkolu. Mužík hovoří o cvičení mentálních schopností.¹⁴ To zahrnuje nejen rozbor situace, ale i sběr a příjem informací a jejich následné vyhodnocení a převedení do praxe. Zvolená metoda semináře patří mezi metody, které se zaměřují na poznávání problému. Avšak na tomto místě je důležité uvést na pravou míru, že termínem seminář zde není myšlena didaktická metoda, která je determinována samostatnou prací s literaturou a následným zpracováním tématu, ale tematický soubor přednášek, zaměřený jedním směrem a obohacený diskuzí.¹⁵ Diskuzní metoda klade na člověka, který ji vede, nemalé nároky. Důležité je nenásilně vést diskuzi tak, aby byla dána možnost bez velkých omezení vyjádřit samostatný úsudek. Ten, kdo vede diskuzi, musí být pohotový a musí umět vnímat diskuzi na několika rovinách současně. Koriguje obsah diskuze (je nutné příliš neodbíhat od tématu), usměrňuje vyhraněné názory a stanoviska, dbá na aktivní účast všech přítomných, formuluje základní poznatky a fakta a v neposlední řadě sleduje časový rozvrh.¹⁶

¹³Základní informace o Duchovní službě Armády České republiky. DUCHOVNÍ SLUŽBA AČR. *Duchovní služba AČR: Veritas Domini Vincit* [online]. Praha, © 2004 — 2012, [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <<http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=6>>.

¹⁴MUŽÍK, Jaroslav. *Androdidaktika*. 2. přeprac. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-045-9.

¹⁵Tamtéž.

¹⁶Tamtéž.

Etické semináře jsou označeny jako jedna z priorit Duchovní služby AČR, která zařizuje organizační stránku věci a ručí za jejich kvalitu. Svým zaměřením plně odpovídají myšlence Beneše, který uvádí, že „vzdělání označuje nějakou kvalitu samo o sobě, je jím míněno více nebo něco jiného než pojmy kvalifikace, kompetence, tedy schopnosti a ochoty vyplňovat společenské role.“¹⁷ Nejedná se totiž o výukový nebo výcvikový program v pravém slova smyslu, kterému na konci odpovídá nějaké hodnocení.

V době svého vzniku v roce 1999 byly Etické semináře pořádány jako součást kurzů základní přípravy pro nové rekruty, kteří byli ve stadiu přípravy na složení vojenské přísahy. Kurzy byly zprvu provozovány jako nepovinná volnočasová aktivita. V dnešní době jsou nedílnou součástí ročních rozvrhů vojenských jednotek po celé České republice a jsou rozpracovány pro všechny hodnostní stupně.

Tým lektorů tvoří zpravidla tři lidé. Vojenský kaplan, který se zaměřuje na etické normy a základní lidské hodnoty a jejich aplikaci na život v armádě. Dále velící nadřízený, který obohacuje tým o praktické zkušenosti a v neposlední řadě vojenský psycholog, který na základě poznatků ze své profese doplňuje informace o psychických procesech vojáků v různých situacích, které mohou v souvislosti s výkonem služby nastat. Právě dva poslední zmiňovaní vykonávají v rámci Etického semináře z hlediska andragogické terminologie funkci konzultanta a poradce. Tedy specialisty, který může v rámci svého oboru „poradit, dát vysvětlení, návod, sdělit své odborné stanovisko, vypracovat studii, posudek či expertízu v různých konkrétních otázkách své odbornosti.“¹⁸ Přiměřený počet účastníků Etického semináře je dvacet. Důležité je poukázat na fakt, že pokud je to možné, tak se etické semináře konají v neznámém, neformálním prostředí. Pro tyto účely vyhovuje například Pastorační centrum Duchovní služby AČR v Lulči u Vyškova. V případě etických seminářů pořádaných pro Hradní stráž byly dokonce nabídnuty prostory Arcibiskupství pražského na Hradčanském náměstí v Praze. Preferovaná neformální atmosféra odráží základní myšlenku Etických seminářů, které mají za úkol rozvoj lidských kvalit člověka. Přínos těchto programů je ryze individuální a je zaměřen na vývoj osobnostních kvalit každého jedince a jeho

¹⁷BENEŠ, Milan a kolektiv. *Idea vzdělávání v současné společnosti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 76. ISBN 80-86432-40-8.

¹⁸PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008, s. 125. ISBN 978-80-86723-58-7.

přínos pro tým, rozvinutí respektu vůči sobě i ostatním a obecně zlepšením sociální interakce na pracovišti. Etické semináře vycházejí z Kodexu etiky vojáka, který zrcadlí vojenské hodnoty. Těmito hodnotami konkrétně jsou zodpovědnost a cit pro povinnost, nesobeckost, statečnost, věrnost a čest. Na začátku semináře vojenský kaplan přednese základní myšlenky probíraného tématu, pohovoří o lidských a morálních kvalitách v širších souvislostech a vyzve účastníky k otevřené diskuzi.

V otevřené diskuzi, která je opět moderována vojenským kaplanem, mohou všichni účastníci vyjádřit své postoje a názory bez obav, že budou moralizováni, kritizováni či nějak dodatečně profesně postiženi. Tuto komunikaci můžeme bez obav označit za komunikaci andragogikou. Té se detailněji věnujeme později (s. 35). Zmiňujeme ji zde proto, že při moderování diskuze je nutné respektovat její pravidla a brát v potaz zejména faktory, které mohou tuto komunikaci ovlivnit. Konkrétně vojenský kaplan musí mít na zřeteli stupeň motivace všech, kdo se účastní diskuze a především celkovou atmosféru. Ta může být ovlivněna únavou účastníků, jejich předchozími zkušenostmi a předchozím vzděláním, očekávanými a obavami a v neposlední řadě i specifíčností vztahů těch, kteří jsou do komunikace zapojeni.¹⁹

I přesto, že při vedení Etických seminářů je kladen důraz na otevřený prostor k diskuzi, může dojít ke konfrontaci. Jedním z cílů těchto seminářů je ale i umět vyslechnout jiný pohled na různé situace a uznat právo ostatních mít svůj vlastní názor. Podstatné je v této souvislosti poukázat na fakt, že využití moderační metody vyžaduje schopnost optimalizovat skupinovou práci například i tím, že moderátor musí umět zapojit všechny zúčastněné. Palán spolu s Langerem uvádějí, že moderační metoda „*je velmi účinná, ale i zároveň náročná na didaktickou kvalifikovanost moderátora, jakož i na přípravu celé vzdělávací akce.*“²⁰

Mimo jiné se hovoří i o vztahu nadřízených a podřízených. V závislosti na typu kurzu (kurz pro důstojníky, praporčíky atd.) se rozebírá tento vztah oběma směry, tedy jak poslušnost vůči nadřízenému, tak i jak správně velet. Besedy se ovšem dotýkají i emočních situací a otázek ohledně případných zranění a smrti v návaznosti na rodiny vojáků. Kromě moderované diskuze je hojně využíváno metod a technik zážitkové

¹⁹PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

²⁰Tamtéž, s. 125.

pedagogiky. Většinou je nastíněna nějaká situace, záměrně vytvořena určitým způsobem, která má vtáhnout účastníka do děje a vzbudit intenzivní prožitek. S tímto prožitkem je následně pracováno, konzultací s lektory je umožněna zpětná vazba. Tento postup by měl v konečném výsledku napomoci k efektivnějšímu jednání ve stejné nebo podobné situaci v budoucnosti.

1.5 Náplň práce vojenských kaplanů v České republice a v zahraničí

Pro rozšíření a porovnání toho, jak pracuje vojenská duchovní služba v jiných zemích, považujeme za zajímavé uvést krátké srovnání mezi prací českých vojenských kaplanů a jejich kolegů v zahraničí. V Evropě je víceméně posláním vojenských kaplanů velmi podobné a liší se pouze v drobnostech (např. nošení uniforem a vojenské hodnostní označení vojenských kaplanů). Velké rozdíly spatřujeme ve výkonu vojenského kaplanství ve Spojených státech amerických.

Náplň práce vojenských kaplanů ve Spojených státech amerických a České republice je na první pohled téměř totožná. Avšak američtí vojenští kaplané mají o něco širší pole působnosti. To je dáno například faktem, že americká armáda je větší, má nasazeno více jednotek v zahraničních misích a účastní se aktivněji vojenských operací. Americká armáda rovněž poskytuje svým zaměstnancům jiné možnosti, než je tomu u nás. Tradice americké armády a celá její koncepce je odlišná, protože odráží naprosto jinou kulturu, která je historicky založena na rozdílných principech.

Stejně jako naši vojenští duchovní i jejich američtí kolegové se starají o náboženskou svobodu v armádě a slouží veliteli jako poradci pro otázky morálky a etiky.²¹ Na základě jejich doporučení se velitelé často rozhodují, jak vést boj s ohledem na náboženské zvyklosti dané země. Vojenští duchovní je např. informují o charakteru jednotlivých náboženských svátků, na které je třeba brát ohledy.

²¹WWW. ARMY. MIL./CHAPLAINCY: U. S. ARMY CHAPLAINCY (DACH). U. S. ARMY. WWW.ARMY.MIL: THE OFFICAL HOMEPAGE OF THE UNITED STATES ARMY [online]. Aktualizováno 18.1.2013 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z: <<http://www.army.mil/info/organization/chaplaincy/>>.

Další podobnosti můžeme nalézt i v kulturní činnosti pro vojáky, jejich případných návštěvách v nemocnicích a v neposlední řadě i v pomoci poskytované na základě osobních důvěrných rozhovorů.

Na druhou stranu ve výkonu jejich profese existují podstatné rozdíly. Američtí vojenští duchovní jsou více propojeni s rodinami vojáků a mají s nimi užší kontakty, než je tomu u nás. Jejich smutnou povinností je i oznámení rodině případnou smrt vojáka a následná péče o rodinu zesnulého vojáka. Z andragogického pohledu je nejdůležitější, že američtí vojenští kaplané jsou vzděláváni v andragogickém poradenství pro vojáky. Z důvodu četné rozvodovosti vojáků v armádě USA jsou kaplani školeni nejen v tom, jak poradit s kariérou, ale i v rodinných, respektive manželských problémech. Dokonce mají na starosti i prevenci a intervenci sebevražděného jednání vojáků.²² Je nutné zmínit, že americká duchovní služba se především specializuje na prevenci proti sebevražděnému jednání, pro kritické případy je zřízena speciální telefonní linka. Zajímavým rozdílem je i to, že američtí duchovní v ozbrojených konfliktech (stejně jako naši duchovní) nenosí z titulu své funkce žádnou zbraň, ale mají asistenta – vojáka, který je přidělen na jejich ochranu.

Stejně jako u nás i v Americe pořádají vojenští kaplané etické semináře. Jejich vedení ale považujeme za přímější, prakticky zaměřené a zcela odlišně orientované od Etických seminářů spadající do kompetence Duchovní služby AČR. Etické semináře, které zde popisujeme, jsou ve Spojených státech vedeny pro vojáky před nasazením do zahraniční bojové mise.²³ Vycházejí z názoru, že umírněné a etické chování je ve válce velice důležité a to z následujících příčin.:

- 1) Etické chování jednotlivců, jednotek i celé armády ovlivňuje veřejné mínění ve světě a to se zpětně odrazí na vyjednávání s nepřáteli.
- 2) Naučit se odlišit dobro od zla a bojovat ve jménu dobra, v souladu se svými a národními hodnotami chrání psychiku vojáků.

²²BRAINARD, Emily. Fort Rucker chaplains aid in suicide prevention. In: *WWW. ARMY.MIL: The Official Homepage of the United States Army* [online]. 03.09.2010 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z: <http://www.army.mil/article/44706/Fort_Rucker_chaplains_aid_in_suicide_prevention/>.

²³KILNER, Pete. Thoughts of a Soldier-Ethicist: Pre-deployment Ethics Seminars. [online]. New York, © 1999 – 2013, 30.10.2012 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z: <<http://soldier-ethicist.blogspot.cz/2012/10/pre-deployment-ethics-seminars.html>>.

Tyto etické semináře mají zhruba následující podobu. Celodenní etický seminář je rozdělen do několika bloků. V úvodní části se probírají citlivé otázky týkající se morálky ve válce. Otevřeně se hovoří o boji, obětech a smrti. Následně jsou účastníci rozděleni do malých skupinek a je jim puštěn videozáznam z terénu (u zde popisovaného semináře se jednalo o neetické chování afgánského policisty při společné hlídce s americkým vojákem). Úkolem je zamyslet se nad několika otázkami, které mají účastníky dovést k smysluplnému řešení situace. Práce ve skupinách je využita i dále v následující části semináře, která rozebírá etické chování k oběti. Seminář je ukončen otevřenou diskuzí o tématech probíraných během dne.

2 OSOBNOST DUCHOVNÍHO V AČR

Tato bakalářská práce je teoretického zaměření. Metodika této práce tedy vychází především ze studia odborných textů. Proto, abychom ukázali i lidský formát této tematiky, byla využita i možnost vést rozhovor s vojenským kaplanem. Tento rozhovor se konal dne 19. října 2012 v kanceláři vojenského kaplana a trval 90 minut. Byl pořízen záznam rozhovoru. Otázky byly zpracovány dopředu a poslány elektronickou poštou kaplanovi Hlavního velitelství Vojenské policie v Praze (dále jen kaplan Vojenské policie) mjr. Mgr. Petru Svobodovi, aby měl možnost se na rozhovor připravit dopředu. Rozhovor byl polořízeného charakteru, neboť připravené otázky byly průběžně podle potřeby doplňovány o další. Otázky, které byly kladeny, jsou uvedeny v příloze (příloha B) této práce. Tato kapitola je zpracováním zmiňovaného rozhovoru. Byla schválena mjr. Mgr. Petrem Svobodou. Autorizace této kapitoly je rovněž uvedena v příloze (příloha C).

2.1 Kaplan Vojenské policie mjr. Mgr. Petr Svoboda

Petr Svoboda, narozen 1967, se stal duchovním Římskokatolické církve v roce 1995. Do AČR vstoupil v roce 2004 coby kaplan Vojenské policie Praha. Během svého dosavadního působení v armádě se zúčastnil čtyř zahraničních misí. Konkrétně to byly tři mise vojenské policie v Iráku (rok 2004, 2005, 2006) a jedna mise provinčního rekonstrukčního týmu²⁴ v Afghánistánu (rok 2008).

V poslední misi v Afghánistánu sdílel vojenskou kapli s americkým vojenským kaplanem, spolupráce byla výborná. Co se týká srovnání postavení vojenských duchovních v různých ozbrojených silách v mezinárodním měřítku, záleží podle Petra Svobody vždy na osobnosti člověka. V AČR se dá hovořit o dobrém postavení vojenských kaplanů a o otevřených dveřích pro jejich práci všemi směry.

Kaplan vojenské policie mluví o přátelských vztazích s důstojníky i mužstvem a to bez ohledu na hodnost a délku služby. Zásadně jiná atmosféra se prý dá popsat

²⁴Provinční rekonstrukční tým – projekt Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva obrany, v Afghánistánu od roku 2008.

u pravoslavných kaplanů (např. Ukrajina), kdy je kaplan vnímán jako církevník a ne jako voják.

V roce 2012, tedy v době, kdy probíhal sběr dat pro účely této bakalářské práce, byl vojenským kaplanem osm let. Vstupem do vojenského prostředí se mu prý otevřel úplně nový svět. Svou práci vykonává s odpovědností sobě vlastní. Jedinou nevýhodou, kterou v pozici vojenského duchovního připouští je to, že jeho práce zde není primárně duchovního a zbožného založení. Dále lze vidět jako negaci i možný osobní posun v míře soucitu a agresivity, kdy se tolerance k těmto jevům může působením drsného vojenského prostředí posunout.

Rozhovor s kaplanem Vojenské policie mjr. Mgr. Petrem Svobodou byl velmi otevřený a podnětný. Na úvod rozhovoru upozornil na to, že rád s lidmi hovoří o své práci vojenského kaplana. Toto téma vždy rád otevře a snaží se osvětlit zkrácené informace, neboť se nezdá, že se setkává s otázkami typu: Jsou v armádě kaplani zapotřebí? Co tam dělají? Jaké mohou mít v armádě poslání? Je znát, že v rámci své profese denně vystupuje a hovoří s lidmi a před lidmi. Jeho přednes je klidný, poutavý, nevtíravý a prochnutý dobrým úmyslem. Každá věta má jasný význam a smysl. Používá pěkná slovní spojení, která zaujmou a donutí k poslechu i ty, co původně poslouchat nechtěli. O své práci hovoří s láskou a pokorou. Zastává názor, že lidí, kteří konají duchovní službu mimoděk, je spousta. Ten, kdo je moudrý a nesobecký, činí dobro. Kaplani toto dobro podle jeho slov dělají záměrně, proto aby na ně upozornili a ukázali, jak lze žít v harmonii. Opravdový motiv jeho práce tkví v tom, aby všichni bez rozdílu žili dobře a co nejlépe. Z rozhovoru s ním je cítit neevangelizační pojetí duchovní služby v armádě. Hovoří přímo, ale vždy laskavě.

Velice zajímavě rozmlouval o smysluplnosti své práce. Pokud je prostor, kde je jeho služeb zapotřebí, smysl práce vojenského kaplana je hmatatelný. Jestliže ovšem práce ubude, nastoupí pochybnosti, i přes fakt, že pokud ho není někde akutně třeba, znamená to, že svoji práci vlastně činí dobře. I když explicitně není posláním vojenského kaplana šířit víru, cítí se povolán k tomu, aby se jeho víra odrážela skrze jeho chování.

2.2 Úloha duchovních v AČR

Náplní práce vojenského kaplana je na prvním místě tzv. „služba přítomností“. Znamená to komunikovat s lidmi, ať už v kanceláři přes moderní technologie, tak přímo. Pokud nemá schůzku domluvenou v kanceláři, sám vychází cíleně za lidmi, kteří s ním již dříve navázali kontakt. Jedná se o osobní rozhovory a konzultace. (Součástí jeho práce je i návazná spolupráce s psychology.) Účelem těchto cest je být fyzicky přítomný mezi lidmi. K tomu ostatně patří i dodání společenského rozměru různým setkáním v rámci armády. Tím je myšleno zapojení do běžného chodu vojenských jednotek. V praxi to znamená účast na poradách, schůzích, setkáních a odborných shromážděních vojáků, kde je jeho úkolem vést připravenou přednášku, besedu, promluvu, či bohoslužbu. Milou součástí je i odlehčení v podobě hry na hudební nástroje. Zde je možno dohledat praktické (ač možná nevědomé) využití andragogických zásad. Vnímáme-li totiž andragogické působení ve významu pomoci dospělému člověku v podněcování k dynamizaci a zrychlení růstu jeho vývoje můžeme v působení vojenských kaplanů, nejen coby nositelů mravních hodnot, spatřit potencionální vliv, který mohou na své spolupracovníky při výkonu běžné činnosti uplatnit. Vojenští kaplani se účastní i mezinárodních cvičení a mezinárodních pochodů. Zde slouží bohoslužby a zapojují se do běžné činnosti.

Dalším významným bodem v pracovním harmonogramu vojenského duchovního je pořádání Etických seminářů (viz s. 16). Ty, na kterých se podílí mjr. Mgr. Petr Svoboda, se pravidelně konají pro Vojenskou policii (v rámci kariérních kurzů a před výjezdem do mise) a pro Hradní stráž. Kaplani jsou na pořádání těchto seminářů každoročně prakticky školeni. Jedná se o výcvik zážitkové pedagogiky, kdy je kladen důraz na týmovou práci. Kromě služby přítomností, účasti na běžném programu vojenské jednotky a pořádání Etických seminářů patří do pracovních povinností současného vojenského kaplana na Hlavním velitelství Vojenské policie i správa vojenského kostela sv. Jana Nepomuckého v Praze na Hradčanech²⁵ (ta je přidělena vždy jednomu vojenskému kaplanovi), vedení příležitostných bohoslužeb, kázáních a vnitřní evidence bohoslužebných úkonů. Co se týká bohoslužebných úkonů, např.: křtů a svateb, nejedná se v armádě o masovou záležitost, ale o přání jednotlivců.

²⁵ AČR spravuje celkem jeden kostel a tři kaple v celé České republice.

Věřící vojáci, kteří se rozhodnou pro křest nebo církevní svatební obřad, mohou požádat vojenského kaplana o jeho vykonání nebo si zvolit faráře ze své obce. Co se týká zpovědi, je prakticky odlišná od zpovědi v kostele. Vojenský duchovní přijímá k rozhovoru – „jako“ ke zpovědi (zpovědi bez rozhřešení) i nevěřící. Jeho úkolem je pomoci komukoliv, kdo přijde. Jedním z předpokladů k vykonávání této profese je i umění empatie. Proto se zpovědi liší. Některý člověk preferuje formální zpověď s rozhřešením, jiný přátelský otevřený rozhovor. Forma zde není důležitá.

Práce duchovního v armádě se zásadně liší od práce duchovního v civilu. Rozdíl je primárně v týmovosti, neboť vojenský kaplan je součástí pevně daného týmu a farář je takzvaně sám za sebe. Podle názoru vojenského kaplana Petra Svobody to lze ukázat na příkladu nejcitlivějších událostí v životě člověka, jako je úmrtí a pohřeb. Pozornost a péče věnovaná pozostalým je v armádě více komplexnější a hlubší, jelikož se na ní podílí více lidí. Další markantní rozdíl je v celkovém klimatu duchovní služby, které je dáno tak odlišným prostředím jako je armáda a farní obec. Farář se spíše setkává s uzavřenou komunitou často převážně starších lidí, zatímco vojenský kaplan se stýká v rámci výkonu své profese s různorodými skupinami lidí, které mají své vlastní specifické rysy. Skladba dvou takto rozdílných společenství se pak přímo odráží na jinakosti, razantnosti a přímosti vojenské duchovní služby, která je ve vojenském prostředí vyžadována. Tímto se eliminuje i možné napětí, které by mohlo vycházet z toho, že vojenský kaplan je zástupcem všech církví, které ho do duchovní služby vysílají.²⁶ I přesto, že čas od času nějaká třecí plocha vznikne, lze ji vykomunikovat.

Na oficiálních stránkách Duchovní služby AČR je výslovně uvedeno, že vojenští kaplani nepůsobí jako psychologové.²⁷ Avšak většina lidí a vojáků tuto profesi takto chápe. Není se čemu divit, navenek podobně mluví a jednají. Rozdíl je ve vnitřním postoji, proč to dělají. Psycholog má v AČR za hlavní úkol diagnostikovat a dělat monitoring veliteli, čímž mu poskytuje zpětnou vazbu. Duchovní má v této souvislosti za úkol podporovat člověka, jeho práce je motivována postojem „chci prospět“ každému jednotlivci. Nejen z tohoto důvodu ho proto navštěvují věřící i nevěřící vojáci.

²⁶Viz Smlouva mezi ECR a ČBK o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v rezortu MO z 3.6.1998, str. 45.

²⁷Základní informace o Duchovní službě Armády České republiky. DUCHOVNÍ SLUŽBA AČR. *Duchovní služba AČR: Veritas Domini Vincit* [online]. Praha, © 2004 — 2012, [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <<http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=6>>.

Není zde žádné rozlišování, cílem je pomoci všem. Mnohokrát zmiňovaná nabídka podpory je zde provozována nejen pasivní, ale hlavně aktivní formou pomoci.

Jak již bylo zmíněno výše, služba přítomností zahrnuje návštěvy, setkávání a seznamování se s lidmi. Vše se odehrává v naprosto volném prostoru bez nátlaku. V případě pohřbu vojáka z povolání vojenský kaplan nabídne stoprocentní podporu při zařizování pohřbu a je na rodině vojáka, zda ji přijme či nikoliv. Samozřejmě pomoc je nabídnuta bez ohledu na to, zda byl či nebyl věřící.

2.3 Specifika práce vojenského kaplana v zahraničních misích AČR

Vojenští kaplani de facto zahájili činnost duchovní služby účastí v misi v Bosně a Hercegovině v roce 1996. Od té doby se zahraničních misí účastní pravidelně. Jádro jejich práce je opět služba přítomností. Slouží mše za padlé vojáky (i zahraniční), v případě úmrtí vojáka z českého kontingentu je jejich bezprostřední povinností vykonat bohoslužbu a rozloučení se zesnulým. Dále je samozřejmostí následně spolupracovat s lékařem a vojenským psychologem na odstranění možných psychických následků ostatních vojáků. V poslední řadě i vykonání samotného pohřebního rituálu v České republice. Kromě těchto ryze bohoslužebných úkonů mají vojenští kaplani v zahraničních misích na starosti i kulturní vyžití vojáků tím, že se podílejí na nabídce volnočasových aktivit. Konkrétně je to správa půjčovny knih, DVD a CD a konzultace výběru filmů, které se pak vojákům promítají. Do kulturní činnosti spadá i pořádání sportovních dnů. Ty se např. v misích v Iráku konaly dvakrát až třikrát měsíčně. Ve spolupráci se zahraničními jednotkami se pořádala i mezinárodní sportovní utkání.

Duchovní služba AČR má přátelské vztahy s armádní duchovní službou dánskou, holandskou a německou, která dokonce částečně peněžně zaštiťovala výstavbu Pastoračního centra Duchovní služby AČR v Lulči u Vyškova. Finančně se na tomto projektu podílela i duchovní služba Spojených států amerických. Co se týká mezinárodních vztahů českých vojenských duchovních a jejich zahraničních kolegů, jsou na ryze osobní bázi, není zde žádná oficiální spolupráce.

Ti, kteří měli možnost pozorovat práci vojenských kaplanů v zahraničních misích, jistě už o významu jejich práce nepochybují. I když se poslání kaplanů odvíjí od země

nasazení mise, všude svou práci odvádějí s plným nasazením. V křesťanských zemích má kaplan mnohem více prostoru k práci s civilním obyvatelstvem. Při těchto aktivitách kaplani navazují styky s jejich civilními protějšky a podporují jak hmotně, tak finančně potřebné, kteří jejich pomoc přijímají. A samozřejmě poskytují duchovní služby tam, kde je jich třeba. Naproti tomu v zemích, kde převládá islám, je situace složitější. Podpora se zde omezuje na pořádání finančních sbírek před výjezdem do mise, které se následně využijí na nákup např. školního vybavení pro děti či zdravotnických potřeb.

2.3.1 Péče o vojáky AČR po návratu ze zahraniční mise

Vojenští kaplané mají v nabídce svých služeb zahrnutu i péči o příslušníky kontingentů AČR po návratu ze zahraniční mise. Tato služba je nabídnuta, ale není povinná, proto se jí účastní jen ti, kteří mají zájem. Svým charakterem by se dala tato péče přirovnat k Etickým seminářům, neboť hlavním činitelem je zde opět vojenský kaplan spolu s vrchním praporčíkem. Jedná se opět o moderovanou diskuzi a jejím předmětem jsou osobní postoje, zkušenosti a zážitky z absolvované mise. Tato dobrovolná setkání mají tři fáze. První fáze probíhá po příjezdu do České republiky, před odjezdem do místa bydliště. Kromě vojenského kaplana, který byl přidělen ke kontingentu a vrchního praporčíka se navíc účastní i kaplan Ústřední vojenské nemocnice. Téma této fáze by se dalo shrnout pod označení „Návrat do bezpečí“. Druhá fáze je aklimatizační, má rozsah jeden a půl dne a probíhá do měsíce po příjezdu. Hlavní téma hovorů jsou osobní vztahy a znovuzачlenění do běžného života. Třetí fáze probíhá v Pastoračním centru Luleč u Vyškova a její rozsah jsou plné dva dny. Koná se v odstupu čtyř měsíců po návratu ze zahraniční mise. Základní myšlenkou tohoto setkání je odezva celé zahraniční mise. K druhé a třetí fázi tohoto projektu jsou přizváni k účasti i životní partneři účastníků.²⁸

²⁸SKÁLA, Vítězslav. *Analýza současného systému péče Armády České republiky o vojáky - novodobé válečné veterány*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí práce PhDr. Farková Marie.

2.4 Vzdělávání duchovních v AČR

V rámci vzdělávání mají vojenští duchovní čtyři následující vzdělávací priority.:

- 1) Znalost armády – toto vzdělání je realizováno tříměsíčním základním vojenským kurzem a podle příslušnosti k jednotce pak také dalšími kurzy, např. kurzem Vojenské policie. Výstupem z tohoto kurzu je certifikát, ale narozdíl od ostatních profesionálních vojenských policistů nemusí duchovní skládat závěrečné zkoušky.
- 2) Jazykové kompetence – jedná se o znalost angličtiny (jakožto mezinárodního jazyka NATO) na úrovni STANAG II²⁹, kurzy a následné zkoušky jsou vedeny přes Ústav jazykové přípravy ve Vyškově (viz s. 34).
- 3) Zdravotnický kurz – kurz CLS³⁰, poskytnutí první pomoci v polních podmínkách. V ozbrojeném konfliktu se vojenští duchovní stávají součástí lékařského týmu, a i když leckdy přímo nezasahují do práce lékařů, musí umět prakticky reagovat.
- 4) Krizová intervence – kurzy jsou organizovány v rámci odborných shromáždění Duchovní služby AČR. Kaplan musí být připraven působit i v podmínkách, kde je člověk ohrožen a zraněn. Samotný počátek existence vojenských kaplanů je vlastně v boji, kde byli voláni k umírajícím.

Ostatní vzdělávací povinnosti tvoří absolvování důstojnických kurzů, neboť vojenští kaplani mají důstojnickou hodnost. Nejedná se ovšem o klasické důstojnické kurzy, ale kurzy zaměřené na specifika dané profese vojenského kaplana. Jedná se o semináře etické, kurzy péče o člověka, pastorační a další.

Atmosféra duchovní služby v AČR je celkově velice příznivá pro další sebevzdělávání. Každý uchazeč z řad kněží, kteří chtějí sloužit v AČR, musí mít vysokoškolské vzdělání s pedagogickým minimem. Mnozí ale tuto metu překračují, studují dále a získávají vyšší tituly, než povinný titul Mgr. Součástí odborných shromáždění vojenských kaplanů jsou pak i přednášky na různá témata, připravená vojenskými kaplany, mnohdy s lidmi z různých oborů. Častým námětem je pak politické vzdělávání, konkrétně pak kultura a náboženství zemí, kde právě probíhají válečné konflikty. Politické vzdělávání

²⁹STANAG 6001 – mezinárodní vojenská jazyková zkouška, kterou standardizuje NATO, má tři úrovně.

³⁰CLS – z angl. combat life saver, záchrana života v boji.

lze podle Beneše definovat: „(...) jako organizované vzdělávání za účelem racionálního pochopení politického dění a vytvoření kompetencí, umožňujících se v politické oblasti orientovat a participovat na veřejném životě.“³¹ Znalosti, které zde vojenští duchovní získají, pak dále zúročí při své vlastní práci. Mimo AČR přednáší i (pokud jsou pozváni a pozvání přijmou) v jiných institucích, např. ve školách. Reagují tak na stupňující se poptávku po neformálním politickém vzdělávání, kterou podle Beneše aktuální události, např. stále živá role islámu, přirozeně vyvolávají.³²

³¹BENEŠ, Milan. *Andragogika. Teoretické základy*. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 181. ISBN 80-86432-23-8.

³²Tamtéž.

3 ÚKOLY A CÍLE SOCIÁLNÍ ANDRAGOGIKY

Celá tato bakalářská práce de facto vypovídá o sociální andragogice v jiném světle, než je obecně známa. Tedy z pohledu vojenského kaplana. Proto, abychom vymezili rámec sociální andragogiky, představili i její teorii a definovali její cíl a obsah, uvádíme následující kapitolu.

3.1 Sociální andragogika jako samostatná vědní disciplína

Vycházíme-li z definice sociální andragogiky podle Palána a Langerera, je sociální andragogika subdisciplínou andragogiky, která se soustředí zejména na zapojení jedince do společnosti tím, že působí na rozvoj jeho sociálních vztahů a vazeb. Dále výchovou a komplexně pojatou péčí o člověka pomáhá při adaptaci člověka na měnící se sociální role a vytváří respekt k sociálním normám.³³

Határ uvádí, že sociální andragogika, jakožto hraniční vědní disciplína mezi andragogikou a sociologií, byla rozpracována pouze na Slovensku. Jako jejího zakladatele uvádí slovenského andragoga J. Perháčse.³⁴ Ten položil slovenské sociální andragogice teoreticko-metodologické základy. Celý systém slovenské sociální andragogiky má ucelenou koncepci. Má ráz otevřeného vědního systému s poměrně obširně pojatým multidisciplinárně propojeným tématem výzkumného zkoumání.³⁵ Definice sociální andragogiky podle slovenských autorů fakticky souhlasí s výše uvedenou definicí Palána a Langerera. Podle Határa je ovšem důležité neopomenout i fakt, že sociální andragogika teoreticky i prakticky podchytila také otázky sebevýchovy a sebevzdělávání.³⁶ To přináší nejen zvýšení životní úrovně, ale i kvality žití jedinců, kteří na sobě stále pracují.

³³PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

³⁴HATÁR, Ctibor. *Sociálna pedagogika, sociálna andragogika a sociálna práca. Teoretické, profesijné a vzťahové reflexie*. 2. aktualizované a doplnené vydanie. Praha: Educa Service v spolupráci s Českou andragogikou spoločnosťou, 2009. ISBN 978-80-87306-01-7.

³⁵Tamtéž.

³⁶Tamtéž.

Cílem sociální pedagogiky je tedy podle Határa „(sebe)edukace, rozvoj a kultivace osobnosti dospělého do maximální možné míry, harmonizace intra a interpersonálních vztahů, eliminace sociálních rozporů mezi jednotlivcem a prostředím (společností), předcházení anebo řešení běžných, ale i složitých životních situací, především sociální a výchovné povahy, resp. předcházení anebo řešení už vzniklé defektivy³⁷.“³⁸ Sociální andragogika musí reagovat na vývoj společnosti a tím i na nárůst různých patologií. Proto má před sebou otevřené pole působnosti a spoustu cílů, kterých musí dosáhnout. Koneckonců jednou z největších výzev celé andragogiky jako vědy je podle Šimka schopnost umět odpovídat na rychlé a neustálé společenské změny, přičemž její základní orientace je dána nutností nalézt poznatky, které připraví dospělého jedince na tyto změny.³⁹

Podle Perhácsa využívá sociální andragogika poznatky z teorie výchovy dospělých a androdidaktiky.⁴⁰ Teorie výchovy dospělých zdůrazňuje rozdíl při výchově a vzdělávání dětí a dospělých. Zatímco u dětí hovoříme o formování osobnosti, u dospělých tento přístup samozřejmě neplatí. Zde je na místě mluvit o sebedotváření, sebeformování. Androdidaktika zas obohacuje sociální andragogiku o teorii učení (se) dospělých. Zde je důležité zmínit, že při senzomotorickém a kognitivním učení může nezřídka docházet k nezáměrnému sociálnímu učení (se), které je bezesporu velmi přínosné.⁴¹

Důležité je mít stále na mysli, že sociální andragogika pracuje převážně s dospělými lidmi, kteří se ocitli v nějaké nouzi či krizi. Z toho vychází i přístup pracovníků, kteří ze své pozice vycházejí z principů sociální andragogiky. Vždy by měl být brán ohled na podmínky, z kterých dotyčný vychází. Je nutný individuální přístup ke klientovi a respektování jeho životních zkušeností, které mohou být nápomocny k motivaci

³⁷Defektivita – porucha celistvosti jedince, porucha vztahů ke společnosti.

³⁸HATÁR, Ctibor. *Sociální pedagogika, sociální andragogika a sociální práce. Teoretické, profesijné a vztahové reflexie*. 2. aktualizované a doplnené vydání. Praha: Educa Service v spolupráci s Českou andragogikou společnostou, 2009, s. 54. ISBN 978-80-87306-01-7. Text citace byl přeložen do češtiny.

³⁹ŠIMEK, Dušan. Kurikulum andragogiky stále skryté. In: ŠIMEK, Dušan. *Kurikulum andragogiky: Sborník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta, 2003, s. 91 - 95. ISBN 80-244-0638-1.

⁴⁰Perhács, 2000 In HATÁR, Ctibor. *Sociální pedagogika, sociální andragogika a sociální práce. Teoretické, profesijné a vztahové reflexie*. 2. aktualizované a doplnené vydání. Praha: Educa Service v spolupráci s Českou andragogikou společnostou, 2009. ISBN 978-80-87306-01-7.

⁴¹HATÁR, Ctibor. *Sociální pedagogika, sociální andragogika a sociální práce. Teoretické, profesijné a vztahové reflexie*. 2. aktualizované a doplnené vydání. Praha: Educa Service v spolupráci s Českou andragogikou společnostou, 2009. ISBN 978-80-87306-01-7.

klienta k dalšímu vzdělávání a sebevzdělávání. Individuální přístup je důležitý i pro stanovení cílů vzdělávání, stejně tak ovlivňuje i volbu použitých metod a organizačních forem.⁴² Profesí, které odpovídají náplni své práce myšlenkám sociální andragogiky je celá řada, v první řadě je potřebné vzdělávat tímto směrem zaměstnance těchto institucí: úřady práce, úřady sociální správy, humanitní a charitativní organizace zaměřené na dospělé, stacionáře, domovy pro seniory, věznice a další.

Sociální andragogika se snaží i o prevenci problémů a možných životních krizí. V této souvislosti je dobré poukázat i na rychlé stárnutí populace. Sociální andragogika i zde nalézá své místo, neboť rostoucí věková hranice obyvatelstva evropských zemí si přímo žádá, aby problémy (ať již ekonomického nebo sociálního rázu) měly připraveny nástroje, potřebné k jejich řešení. Těmi se může stát i informovanost a zvýšení povědomí o nabídce vzdělávacích aktivit pro seniory. Působit na lidi tímto směrem je a bude stále nutnější, protože doba tzv. postproduktivního věku se prodlužuje a je nezbytné budovat kladný postoj ke stáří obecně a především motivovat populaci k prožívání tzv. aktivního stáří. Palán a Langer mluví v této souvislosti o nalézání nových jistot a východisek pro důstojné prožití života ve stáří.⁴³ Na příkladu současných českých seniorů lze prakticky doložit myšlenku sociální andragogiky. Pokud dnes senior ovládá komunikační technologie, má zajištěný přístup k informacím, které mu mohou rychle pomoci řešit jeho případné potíže. Zvláště v době, kdy se situace v politice a tím i v sociálních jistotách mění ze dne na den.

3.2 Sociální andragogika a její využití v Duchovní službě AČR

Beneš popisuje osobnostní kvality andragoga. Nejvýše řadí nadání pružně reagovat na měnící se podmínky a schopnost obstát v různých sociálních rolích, tedy flexibilitu. Mezi dalšími zmiňovanými vlastnostmi pak nechybí schopnost vést, spolehlivost a solidnost, schopnost vcítění se do pocitů jiných lidí, sdělovací a řečnické dovednosti,

⁴²HATÁR, Ctibor. *Sociálna pedagogika, sociálna andragogika a sociálna práca. Teoretické, profesijné a vzťahové reflexie*. 2. aktualizované a doplnené vydanie. Praha: Educa Service v spolupráci s Českou andragogikou společností, 2009. ISBN 978-80-87306-01-7.

⁴³PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

cit pro sociální procesy a osobní nasazení.⁴⁴ Zajisté nelze nic namítat proti faktu, že tyto atributy by každý jistě přiřadil i ke kněžskému povolání. Stejně tak můžeme nalézt linii mezi andragogickou profesí a povoláním vojenského kaplana v sociálních formách učení, které obě odvětví lidské činnosti využívají. K nim patří individuální práce, partnerská kooperace, práce v týmu a práce ve shromážděních.⁴⁵ Zaměření vojenských kaplanů, coby vzdělavatelů dospělých, je vedeno směrem k rozvoji sociálních vztahů a ke kulturnímu a politickému vzdělávání.

Vojenští kaplani ve své práci bohatě zúročí poznatky ze sociální andragogiky, sociální práce a sociologie. Záleží však nejen na jejich dalším vzdělávání (etické semináře atd.), ale především na nich samých, kde tyto poznatky získají. Pokud mají dostatečné znalosti a dovednosti, mohou čerpat klíčové dominanty i z jiných oborů, které mají vztah k člověku a jeho postavení ve světě. Obecně lze říci, že i přestože jen málokterý z nich má úplné andragogické vzdělání, mají všichni bez rozdílu bohaté zkušenosti na poli sociální andragogiky, neboť péče o člověka je podstatou jejich profese. Ostatně i Beneš uvádí, že: „*Andragoga nalézáme v různých profesních rolích a při vykonávání různých činností, které mnohdy nemají skoro nic společného.*“⁴⁶

3.3 Personální andragogika

Z pohledu personální andragogiky je péče o lidské zdroje a osobní potencial každého zaměstnance firmy, podniku či pracovního útvaru vnímána jako prioritní. Vychází se z myšlenky, že spokojený zaměstnanec, který má přístup k dalšímu vzdělávání a tím k seberealizaci (nejen) ve svém zaměstnání, je motivován tak, aby byl loajální k firmě a aktivně spolupracoval na jejím růstu. V případě AČR lze hovořit např. o kurzech cizích jazyků, kriminalistických kurzech a technických školeních či fyzickém vzdělávání. Lze sem v jistém smyslu zahrnout i Etické semináře pořádané Duchovní službou AČR, které rozvíjejí osobnost vojáka. Tyto semináře mají za úkol mimo jiné i rozvinout emoční inteligenci účastníků, kterou Barták charakterizuje jako „*sebeuvědomění, sebeovládání, sebemotivaci, s průmětem v sebedisciplíně, vytrvalosti,*

⁴⁴BENEŠ, Milan. *Andragogika. Teoretické základy*. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-23-8.

⁴⁵Tamtéž.

⁴⁶Tamtéž, s. 95.

trvalém pracovním zaujetí, empatii – to vše s vyústěním souboru schopností (kompetencí) vést lidi a zvládat mezilidské vztahy.“⁴⁷ Práce s emoční inteligencí se tedy dá považovat za jednu z klíčových pro rozvoj samotných zaměstnanců a následně i celé firmy (organizace). Barták dále hovoří o tom, že chce-li být organizace v dnešním globalizovaném světě úspěšná, musí mít její vedení stále na mysli, že schopnosti zaměstnanců a jejich spokojenost se přímo odráží do budoucnosti firmy.⁴⁸

AČR v současné době konkrétně poskytuje v rámci tzv. kariérové přípravy např. následující kurzy:⁴⁹

- kurz právních aspektů mírových operací,
- kurz příslušníků vyčleněných do mírových operací,
- kurz komunikace s veřejností a sdělovacími prostředky.

Ohledně jazykového vzdělávání se nabízí kurzy jazyka anglického, ruského, německého francouzského a českého, přičemž na anglický jazyk je kladen důraz. Výuka anglického jazyka je upřednostněna proto, že angličtina je úředním jazykem NATO. Studium je realizováno hlavně ve Vojenské akademii ve Vyškově, ale pro jazykové kurzy lze využít i detašovaná pracoviště Ústavu jazykové přípravy (rovněž se sídlem Vyškově), která jsou v Praze, Brně a Olomouci. Výuka probíhá ve dvou formách studia a to jak v rámci denního studia (intenzivní půlroční kurzy), tak v podobě kombinovaného studia. Samozřejmostí je využívání nejmodernějších technických pomůcek, v nabídce je i E-learningový kurz, zaměřený na obecnou i odbornou formu anglického jazyka.⁵⁰ Hlavními slovními metodami, se kterými se můžeme setkat při realizaci všech zmiňovaných kurzů, jsou přednáška, výklad a výklad doplněný praktickou ukázkou, ale výjimkou není ani použití metody seminářů.

Veškeré takto nabyté kompetence se z pohledu personální andragogiky stávají výrobní silou a podmínkou pro to, aby firma byla schopná obstát v konkurenčním boji. Staženo na AČR lze říci, že tím, že příslušníkům české armády je umožněno se dále rozvíjet na

⁴⁷BARTÁK, J. *Skryté bohatství firmy*. Praha: Alfa publishing, s. r. o., 2006, s. 68. ISBN 80-86851-17-6.

⁴⁸BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa Nakladatelství, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-87197-12-7.

⁴⁹Zde byly vybrány kurzy, které nejsou spojeny přímo s vojenskou profesí, ale mají spíše obecně vzdělávací rozměr.

⁵⁰JADL. The NATO e-Learning Programme Learning Management System. MINISTERSTVO OBRANY. *Ústav jazykové přípravy (ÚJP)* [online]. ÚJP Vyškov, © 2009 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z: http://www.ujp-acr.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=204&Itemid=233&lang=cs.

několika rovinách (pracovní, fyzické a duchovní) se zvyšuje status vojáka z povolání a zároveň renomé České republiky v zahraničí.

3.4 Komunikace

Umění komunikovat je klíčové pro každého, kdo pracuje s lidmi. Komunikace, která je vedena s jedincem patřícím ke stejnému sociálnímu útvaru, je pak označována jako komunikace sociální.⁵¹ V rámci andragogiky je ovšem podstatné zmínit zejména andragogikou komunikaci. Ta je pak podle Palána a Langer zvláštním příkladem sociální komunikace. Charakteristické pro andragogikou komunikaci je, že zahrnuje funkci poznávací a je vedena jasným směrem. Dále je ovlivněna určitou oboustrannou motivací a regulována v rámci daných společenských pravidel, které vycházejí ze situace, obsahu a samotného vzdělávacího procesu.⁵²

Komunikace ve svém původním významu znamená spojovat (z latiny). Je to stále živý proces, který neustále probíhá mezi lidmi. Mnoho autorů definuje komunikaci různě, ale vždy se skloňuje předávání informací, postojů a názorů. Duchovní jsou tímto směrem školeni v rámci studia teologie. Absolvují např. několik semestrů homiletiky⁵³ a rétoriky. Přednášky rétoriky, které absolvoval Petr Svoboda, vedl dokonce Radovan Lukavský.

Věnujeme-li se v této kapitole bakalářské práce sociální andragogice a jejímu využití v Duchovní službě AČR, zajisté je na místě zmínit vedle pojmu sociální komunikace i pojem sociální interakce. Podle Mikulášťika je lze označit za rovnocenné aspekty jednoho jevu. Tím, že komunikujeme (i beze slov) ovlivňujeme to, jak působíme na okolí (tedy interakci). To, k čemu komunikaci využíváme, určuje jakou má funkci.⁵⁴ Funkci posilovací a motivující spolu s funkcí socializační a společensky integrující využívají asi vojenští kaplané nejvíce. Funkce, která ovšem vyžaduje nejvíce nadání a se kterou z podstaty svého povolání přijde duchovní často do styku, je funkce

⁵¹PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

⁵²Tamtéž.

⁵³Homiletika – nauka o tom, jak správně kázat

⁵⁴MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0650-4.

svěřovací. Mikuláščík hovoří o zbavování se duševního neklidu a o následném sdílení intimních informací, které jsou spojovány s nadějí na poskytnutí podpory a pomoci.⁵⁵ S tím souvisí poslouchání, které je jednou ze čtyř základních komunikačních dovedností.

Talent aktivního naslouchání není vlastní každému, a proto je třeba se mu naučit. Být aktivním naslouchajícím znamená reagovat, dávat zpětnou vazbu.⁵⁶ Ten, kdo naslouchá, musí být schopen dát stranou svoje vlastní problémy a být celou svou bytostí přítomen a poslouchat, projevovat pochopení, soucit a empatii. Ač si pochopitelně vytváříme o získaných informacích svůj vlastní úsudek, není vždy na místě jej i interpretovat. I když nás může svěřovaný obsah rmoutit, je nutné zachovat si odstup a být nestranný. Mikuláščík to ilustruje takto: „*Je to poslouchání nejen ušima, ale i očima a srdcem.*“⁵⁷ Kopřiva se k tématu neutrality při řešení mezilidských konfliktů vyjadřuje podobně a upozorňuje na nutnost cvičit se neustále ve „*vědomé orientaci na maximální neutralitu.*“⁵⁸

3.5 AČR z pohledu firemní kultury

Působení vojenských kaplanů přímo ovlivňuje úroveň tzv. firemní či podnikové kultury. Nejen jejich pracovní náplň, ale jejich pouhá přítomnost v AČR významně ovlivňuje vnímání klimatu AČR. Armáda, stejně jako každý jiný pracovní útvar, má svou vlastní podnikovou kulturu. Tato kultura je zkráceně dána hodnotami a normami, které jsou v daném podniku sdíleny a dále všim, co firma svým zaměstnancům nabízí (včetně materiálního vybavení kanceláří, učeben, tělocvičen, knihoven). Nelze opomenout ani společenské akce (pořádané AČR) či slavnostní shromáždění, doplněné často bohoslužbami, které jsou výhradně v kompetenci vojenských kaplanů. Vše současně vytváří atmosféru na pracovišti a jeho klima. V případě AČR hovoříme bezesporu o silné podnikové kultuře. Její hodnoty, pravidla, normy a standardy jsou jasně vymezeny a jsou předávány komplexním systémem vzdělávacích kurzů. Tyto kurzy

⁵⁵MIKULÁŠČÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0650-4.

⁵⁶Tamtéž.

⁵⁷Tamtéž, s. 104.

⁵⁸KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 2006, s. 126. ISBN 80-7367-181-6.

jsou zaměřeny na fyzickou zdatnost, technickou kompetenci a jazykovou vybavenost příslušníků AČR. Etické a mravní normy jsou pak předávány formou Etických seminářů, které spadají pod výlučnou pravomoc Duchovní služby AČR.

Silná podniková kultura nabízí podle Šimka na jedné straně mnohé výhody (jasnost a přehlednost, jednoznačnou komunikaci, rychlý přenos informací, vysokou motivaci zaměstnanců, nízkou fluktuaci), ale na druhé straně má i značné nedostatky. Těmi jsou například sklony k uzavřenosti sociálního celku, zkosnatělost a lpění na nefunkčních leč ověřených strategiích, obavy z narušení řádu inovacemi a zvýšené požadavky na přizpůsobení se většině i za cenu potlačení individuality jedince.⁵⁹ Odstraňovat tato omezení je z andragogického úhlu pohledu přímo nutností. K tomu přispívá i práce vojenských kaplanů.

⁵⁹ŠIMEK, Dušan. Sociologie práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta, 2000. ISBN 80-7067-705-8.

4 HISTORIE VOJENSKÉ DUCHOVNÍ SLUŽBY NA NAŠEM ÚZEMÍ

Pokud bychom se chtěli zabývat historií Duchovní služby AČR, bylo by to krátké ohlédnutí. Její činnost byla prakticky obnovena až v roce 1996 a smluvně ustanovena o celé dva roky déle, tedy v roce 1998. Tato kapitola však mapuje už vznik a historii vojenské duchovní služby na našem území a dále plynule navazuje na znovuoobnovení Duchovní služby AČR. Jednotlivě jsou zde stručně popsána období, která formovala vojenskou duchovní službu – jedná se především o meziválečná léta 1918 – 1939, kdy se psala historie naší prvorepublikové armády a rok 1946. Dalším významným mezníkem je pak rok 1950, kdy duchovní služba v tehdejší podobě v armádě zanikla. Každé z výše zmíněných období obsahuje popis funkce duchovní služby v armádě, přičemž naším hlavním cílem je vysledovat podíl vojenského kaplana na vzdělávání vojáků a civilního obyvatelstva. Z důvodu omezeného množství pramenů, které jsou ohledně historie vojenské duchovní služby k dispozici, ilustrujeme dějiny vojenské duchovní služby na životě pátera Methoděje Kubáně. Ten byl jako mladý kněz z důvodu lokality svého působení jmenován polním kurátem v záloze a postupně se vypracoval na tehdy nejvyšší metu duchovního vojenského stavu, kterou posmrtně ještě překonal.

4.1 Vznik a vývoj duchovní služby na našem území do roku 1950

Z hlediska vývoje andragogické profese, můžeme vidět jistou kontinuitu mezi cestovním zástupcem ve věcech vzdělávání, kterého Palán s Langerem označují za průkopníka andragogiky⁶⁰ a vojenským kaplanem sloužícím v Rakousko-uherské armádě. Je nasnadě citovat tyto autory, neboť prvotního andragoga doslova označují za „*potulného kazatele*“.⁶¹ Obě profese koneckonců působili ve stejnou dobu a aktivně se podíleli na vyhledávání lidí, kterým by mohli předávat své znalosti. Otázkou však zůstává, zda jejich úmysl odpovídal ryze pedagogickým idejím.

⁶⁰PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

⁶¹Tamtéž, s. 117.

Vojenští kaplané na svou existenci poprvé výrazně upozornili během první světové války. V této době žil a pracoval páter Methoděj Kubáň, který je v kruzích Duchovní služby AČR uznávanou postavou.

Methoděj Kubáň pocházel z chudé a velmi zbožné rodiny. Vyhověl přání svých rodičů a vystudoval bohoslovectví v Olomouci. V roce 1906, tedy přesně v polovině svých studií, byl Methoděj Kubáň v rámci povinného odvodu shledán jako schopný vojenské služby. Avšak jako kandidát duchovenského stavu pokračoval ve studiu s tím, že za normální situace do vojenských služeb nevstoupí. Doba olomouckých bohosloveckých studií byla provázena činností spojenou s Literární jednotou. Toto uskupení zakládalo venkovské knihovny. Methoděj Kubáň se stal jednou z vedoucích osob této jednoty a během jeho působení bylo shromážděno a rozesláno téměř šest set svazků, převážně beletristických, dvaceti dvěma obcím. Po ukončení studií a vysvěcení na kněze byl poslán sloužit do ryze německého prostředí v Horním městě u Rýmařova (německy Bergstadt). Díky umístění jeho prvního působiště byl jmenován polním kurátem v záloze. V Bergstadtu strávil tři roky a hned poté následovalo další německé pracoviště Frankštát u Šumperka, kde strávil další tři roky. Během svého působení v německém prostředí však rozhodně nezhálel a snažil se podle svých možností působit na okolí. Byl mu vlastní pedagogický talent, a tak vedle duchovní správy ve volném čase zakládal knihovny, vedl spolky, učil děti i dospělé a studoval. Na podzim roku 1911 složil konkurzní farářskou zkoušku a v létě následujícího roku i zkoušku katechetickou pro měšťanské školy.⁶²

První světovou válku prožil jako polní kurát, jemuž byla přidělena duchovní správa polní nemocnice, nejdříve na ruském a následně na albánském bojišti. Po válce, v období kdy vznikla nová československá armáda, to nebylo z hlediska římskokatolické církve vůbec lehké. *„I sama existence duchovní služby v nově vznikající čs. armádě tak nebyla zpočátku příliš pravděpodobná. Čs. vojenská správa totiž nejevila o její zavedení nijak přehnaný zájem. Svůj podíl na tom pochopitelně měly nevyjasněné vztahy mezi Prahou a Vatikánem a s tím spojené úvahy o provedení odluky církve od státu. Ona odluka měla do budoucnosti působit jako určitý obranný*

⁶²STEHLÍK, Eduard. *Páter Mehtod. Životní příběh generála duchovní služby Msgre Metoděje Kubáně*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – ČR Avis, 2006. ISBN: 80-7278-370-X.

*prostředek proti katolické církvi, jež z pohledu představitelů nového státního zřízení zdiskreditovala v dobách Rakouska-Uherska, kdy došlo k jejímu zneužití panující dynastií při výchově vojáka k naprosté oddanosti Bohu, císaři a vlasti.*⁶³ K ustanovení vojenské duchovní služby v rámci československé armády došlo v roce 1919. Na Ministerstvu národní obrany (dále jen MNO) bylo zřízeno vedoucí středisko duchovní služby. Tento řídicí orgán se nazýval tzv. duchovním oddělením, to se dále dělilo na katolickou, evangelickou a husitskou část. Kubáň po válce krátce sloužil jako civilní duchovní na Moravě a pak opět jako vojenský kaplan na Slovensku, kde se zdržel zhruba deset let. Na Slovensku byl duchovním správcem posádkového velitelství v Žilině. Náplň jeho práce se nijak výrazně nelišila od té předchozí, „*vojenští kněží měli především uvádět do souladu plnění náboženských povinností vojenských osob se zvláštními potřebami armády, pečovat o jejich duchovní i mravní výchovu, přispívat k upevnění kázně, charakteru, družnosti, lásky a věrnosti k vlasti a k zodpovědnému nazírání na život a plnění svých povinností.*“⁶⁴

Mimo pravidelných bohoslužeb a provádění církevních úkonů, především pro vojáky a jejich rodiny, se zabývali vojenští duchovní matriční agendou, spravováním vojenských kostelů, zakládáním katastrů a evidencí vojenských hrobů. V Žilině, kde strávil Methoděj Kubáň necelých devět let, byl povýšen na štábního kuráta. I zde, ostatně jako ve všech svých působištích, měl široké pole působnosti, které zdaleka přesahovalo jeho povinnosti. Svou neúnavnou činností si získal respekt a úctu i civilního obyvatelstva. Byl vedoucím divadelního spolku, osm let řídil vojenské kino a překládal vojákům filmy, řídil kurzy ngramotných, vyučoval náboženství a zřídil i kurzy hospodářské. Významná je jeho spolupráce s YMCA⁶⁵. Pořádal zde přednášky a jejich spolupráce se vyvinula natolik dobře, že když v roce 1921 YMCA likvidovala knihovnu, většinu knih Kubáňovi přenechala. Ten pak založil v Žilině tři velké vojenské knihovny.

V roce 1924 byl povýšen do hodnosti vrchního kuráta. V roce 1928 byl povýšen do hodnosti podplukovníka, to již byl na svém dalším působišti ve slovenské Trnavě. I zde založil knihovnu a věnoval se poctivě své práci. Konečně v létě v roce 1929 byl

⁶³ STEHLÍK, Eduard. *Páter Mehtod. Životní příběh generála duchovní služby Msgre Metoděje Kubáně*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – ČR Avis, 2006, s. 58. ISBN: 80-7278-370-X.

⁶⁴ Tamtéž, S. 60.

⁶⁵ YMCA – křesťanská organizace.

přeložen do Josefova ve východních Čechách. I zde pracoval s nasazením sobě vlastním pro armádu i civilní obyvatelstvo. „*Při výchově vojáků se stal nositelem nejmodernějších pedagogických zásad. Nekompromisně razil masarykovské heslo, že voják není na vojně jen proto, aby si tu odbyl svoji občanskou povinnost, ale že se právě během vojenské služby má soustavně rozšiřovat okruh jeho vědomostí (...).*“⁶⁶

Ze svého josefovského působiště byl vrchní kurát Kubáň povolán do Prahy, kde byl přidělen k MNO a poté ustanoven přednostou katolické skupiny (6. oddělení MNO). Na svém novém postu mohl plně zúročit své dosavadní zkušenosti a ukotvit instituci duchovní služby v armádě Československé republiky. Konečně se po letech vypracovaly služební předpisy pro vojenskou duchovní službu, upravily se okolnosti všech vyznání působících v československé armádě a vznikly kořeny pro kurzy vojenských duchovních. Ty vyústily v založení Školy pro důstojníky duchovní služby v záloze. V roce 1935 byl pplk. duch. Msgre. Metoděj Kubáň ustanoven generálním vikářem. Tím dosáhl nejvyšší funkce ve vojenské duchovní hierarchii. Na počátku července téhož roku byl povýšen do hodnosti plukovníka. Mezi jeho podřízené patřilo třicet čtyři vojenských důstojníků duchovní služby, které doplňovalo dalších deset výpomocných posádkových duchovních. Generální vikář Kubáň zpracoval soupis činností, které tento poměrně malý kolektiv v letech 1934 – 1938 vykonal: „*Vojenští duchovní během posledních pěti let asistovali při těchto sv. svátostech: křtů 1422, manželství 739, poslední pomazání 1848, sv. zpověď a sv. přijímání (mimo velikonoce) 26290. Vojenští duchovní asistovali při 1 677 pohřbech.*“⁶⁷ Tento výčet je zde uveden pouze proto, aby dokreslil obrázek běžné činnosti vojenských duchovních. (Při sbírání dat pro tuto bakalářskou práci, byla snaha o to, aby na tomto místě byl uveden podobný výčet činností vojenských duchovních za rok 2011 pro možnost srovnání. Bohužel současná vojenská duchovní služba má odlišnou vnitřní správu, než tomu bylo dříve. Bohoslužebné úkony se evidují jako součást agend jednotlivých církví, ze kterých vojenští kaplani do služby přicházejí, přičemž každá církev má vlastní standardy pro vedení evidencí.)

⁶⁶STEHLÍK, Eduard. *Páter Mehtod. Životní příběh generála duchovní služby Msgre Metoděje Kubáně.* Praha: Ministerstvo obrany ČR – ČR Avis, 2006, s. 82. ISBN: 80-7278-370-X.

⁶⁷Tamtéž, S.104.

Dne 1. července 1938 se Kubáňovi dostalo další uznání za jeho služby. Prezident republiky Edvard Beneš ho povýšil do hodnosti generála duchovní služby. Jak víme z historie, nedlouho po tomto povýšení se zhroutila budoucnost první republiky. Po Mnichově se prudce změnil vývoj situace na všech úrovních lidského bytí. Ke stávajícím povinnostem Metoděje Kubáně přibyla duchovní správa pracovních táborů⁶⁸. Vedl své podřízené k tomu, aby rozvinuli empatii a kázání či přednášky vedli tak, aby vdechli naději do duší lidí donucených pracovat v těchto táborech. Mimo jiné okamžitě upravil i osnovy Školy pro důstojníky v záloze, kterou založil a které je věnována následující podkapitola.

Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939, byla instituce vojenské duchovní služby vyzvána k tomu, aby vstoupila do Vládního vojska. Bylo jasné, že katolická víra by se stala pákou a byla by zneužita ve prospěch Německé říše. Díky interpelaci Metoděje Kubáně u kardinála byla tato výzva zamítnuta. Tento výrazně odmítavý postoj nebyl nic platný, celá československá armáda byla postupně zrušena a generál Kubáň byl převeden do matričního oddělení Vojenského spisového úřadu. Ostatní vojenští duchovní rovněž přecházeli do církevní nebo státní služby. Metoděj Kubáň neváhal a hned se zapojil do odboje v rámci organizace Obrana národa. Zanedlouho byl zatčen gestapem a vyslýchán. Zajisté se nabízí vysvětlení, že se tak stalo pro jeho činnost v odboji. Paradoxně tomu tak vůbec nebylo, gestapo o této činnosti nevědělo. Byl nepohodlný člověk a tak jako záminka posloužilo udání od německého pátera, avšak Frýdeckého rodáka, Josefa Hassana. Metoděj Kubáň se při rozhovoru s ním zmínil o nevalných kvalitách německé armády. Kubáň byl odsouzen a vězení nepřežil. Po válce byl generál Kubáň in memoriam poctěn udělením Československého válečného kříže a byl povýšen do hodnosti, která byla vytvořena mimo dosavadní hierarchii: generál šéfa duchovní služby. V roce 1946 MNO rozhodlo o znovuoobnovení činnosti vojenské duchovní služby. Vojenští duchovní se tak na pár let zaměřili na správu kostelů, hřbitovů apod. a směrem nábožensko mravním.

Zlom nastal v únoru 1948. S nástupem komunistického režimu se postupně začala tvrdě prosazovat koncepce výchovy marxismu-leninismu a ateizmu. Rokem 1950 končí své působení vojenská duchovní služba.

⁶⁸Pracovní tábory – místo, kde jsou ubytovány lidé, podrobení k nuceným pracím.

4.2 Škola pro důstojníky duchovní služby v záloze

Výše jsme se zmínili o Škole pro důstojníky duchovní služby v záloze, která jasně ukazuje na praktičnost ideových myšlenek Metoděje Kubáně. Škola, kterou založil v roce 1936, byla ojedinělá a zhodnotíme-li ji z dnešního hlediska, můžeme tvrdit, že i velmi pokroková. Pro účely této bakalářské práce pak slouží jako ukázka andragogického myšlení Msgre. Metoděje Kubáně. Kněží, kteří vyhověli svým zdravotním stavem a splnili předpoklady pro přijetí do této školy, se stali aspiranty na důstojníky duchovní služby v československé armádě. Docházka do školy byla pětiměsíční, studenti byli ubytováni v kasárnách a podléhali přísnému vojenskému režimu. Každý den měl pevně daný rozpis, ke kterému náhodně přibývalo sloužení mší svatých u polních oltářů. To sloužilo jako nácvik. Zajímavá byla skladba vyučovacích hodin, celkem 750 vyučovacích hodin bylo rozděleno následovně: 150 hodin bylo věnováno pomocnému zdravotnictví, po 50ti hodinách pastorálce⁶⁹ a duchovní službě v armádě, 45 hodin vedení vojenských matrik, 25 hodin mravně náboženské výchově a 20 hodin rétorice.⁷⁰ Pro zajímavost uvádíme seznam předmětů pro školní rok 1939. Vojenská organizace, Činnost hlavních zbraní a služeb, Nauka o terénu, Branné předpisy, Vojenská psychologie, Všeobecné předpisy, Vojenská administrativa, Hospodářská služba, Vedení vojenských matrik, Řečnické praktikum, Vojenská duchovní služba v míru a za války, Pastorece v armádě a pastorece branců, Mravní výchova, Obrana proti letadlům a protiplynová služba, Vojenské zátiší⁷¹ a vojenská mravní výchova v nich, Zdravověda a zdravotnická služba, Ošetřování nemocných, První pomoc a povinnosti poddůstojníků v pomocném zdravotnictví, Tělesná výchova.⁷² Původně byli aspiranti duchovní služby jako vojíni náhradní zálohy školeni v této škole podle následujícího rozpisu: v prvním období prodělali výcvik pro jednotlivce beze zbraně, v druhém období výcvik teoreticko-praktický ve službě duchovní, v mravní výchově a na poddůstojníky pomocného zdravotnictva.⁷³ Podle zkušeností byla výuka

⁶⁹Pastorálka, pastorece – souhrn činností, kterými církev realizuje své poslání.

⁷⁰STEHLÍK, Eduard. *Páter Mehtod. Životní příběh generála duchovní služby Msgre Metoděje Kubáně*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – ČR Avis, 2006. ISBN: 80-7278-370-X.

⁷¹Vojenské zátiší – učebna, klubovna pro vojáky.

⁷²MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY. *Škola na důstojníky duch. v záloze: čj. 10278-Dův.-hl.št./5.odděl. MNO*. Praha, 1939. Vojenský historický archiv v Praze.

⁷³MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY. *Výcvik aspirantů duch.sloužby: čj. 2420-Dův.I/5.odděl. MNO*. Praha, 1939. Vojenský historický archiv v Praze.

upravena později tak, aby byli aspiranti školeni nejen teoreticky, ale i prakticky a to dvanáct týdnů ve škole a prakticky osm týdnů jak u vojskového tělesa, tak u pracovních útvarů (tyto úpravy osnov byly zavedeny až po roce 1939). Úpravy byly nutnou reakcí na dobu. Dosud nepřišel čekatel duchovní služby do styku s mužstvem, aby poznal běh polní služby a duševní subjekt své práce a aby uplatnil nabyté poznatky v praktickém vystoupení před vojáky. Praktický osmitýdenní výcvik měl tuto podobu: při dopoledním zaměstnání byli studenti školy nápomocni lékaři útvaru, jemuž byli svěřeni, odpoledne a večer vypomáhali při přednáškách a v různých kurzech.

Pomoc, kterou odváděli studenti této školy v pracovních táborech, měla smysl především mravně výchovný pro ty, kteří byli nuceni k činnosti v těchto táborech. Msgre. Kubáň to 21.2.1939 komentoval takto: „*Touto výchovou by se docílilo zlepšení mravní úrovně a duševní rovnováhy, usměrnění nového životního programu podle daných okolností, zkrátka duševní uklidnění a vyrovnaní těch, jejichž pocit k povinnosti k práci je zakalen nelibostí člověka, který musí dělat práci k níž nebyl vychován a připraven (...)*“⁷⁴ Protože pracovní tábory jsou stále tématem, který v nás vyvolává rozhořčení, dovolujeme si v této souvislosti ocitovat ještě jedno prohlášení tehdejšího MNO, 5. oddělení: „*Škola pro důstojníky bude zvlášť připravovat aspiranty, aby svým vzorným příkladem bez ohledu na okázalé projevy náboženského procítění byli velitelům nápomocni usměrňovat podle okolností morálku pracovního útvaru a působit na zanícené duše, podléhající úpadku a zkáze.*“⁷⁵

4.3 Novodobá historie Duchovní služby AČR

Na velké změny, které jsou spojeny s převratem 1989, reagovala i armáda. V roce 1990 byla obnovena náboženská svoboda vojáků. Po pěti letech následovalo založení humanitní služby. Tato instituce, v jejímž středu stála duchovní služba, si dala za úkol zajištění růstu lidských hodnot a zlidštění podmínek ve vojenském prostředí. V roce 1996 Oddělení humanitní služby spadající pod Ministerstvo obrany České republiky

⁷⁴MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY. Čj. 10342 I./6.odděl. MNO. Praha, 1939. Vojenský historický archiv v Praze.

⁷⁵MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY. Výcvik aspirantů duchovní služby: čj. 2420-Dův.-I./5.odděl. MNO. Praha, 1939. Vojenský historický archiv v Praze.

začalo přemýšlet o vyslání vojenského duchovního do mezinárodní operace IFOR⁷⁶ v Bosně a Hercegovině. Katolický kněz Tomáš Holub, který byl o účast požádán, skutečně odjel.⁷⁷ Vojenské duchovní službě tak byly položeny základy, na kterých šlo stavět.

Definitivní tečka za zřízením duchovní služby v Armádě České republiky byla udělána dne 3. června 1998, kdy byly podepsány dvě významné smlouvy.:

1) Smlouva o spolupráci mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. V této smlouvě z 3. června 1998 byla vymezena oboustranná spolupráce na činnosti duchovní služby v Armádě České republiky. Ve smlouvě je mimo jiné uvedeno východisko, na němž je vojenská duchovní služba založena: „*Jedná se o nabídku pomoci, určenou všem, kteří o tuto formu pomoci mají zájem. Každý může pomoc duchovního přijmout, ale i odmítnout. Jeho poslání však není v jednotkách armády primárně evangelizační, tj. práce vojenského duchovního nemá být motivována snahou o získání nových věřících pro jeho církev.*“⁷⁸

2) Dohoda mezi Ministerstvem obrany České republiky, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. Zde byly jasně „*stanoveny podmínky pro působení vojenských duchovních z církví, které se účastnily na této dohodě, v rámci duchovní služby AČR. Smyslem bylo vymezit strukturu a zabezpečení duchovní služby, přesně určit status vojenského duchovního, určit jeho finanční a materiální zabezpečení a pojmenovat jeho funkční náplň a zařazení.*“⁷⁹

V důsledku těchto smluv vznikl rozkaz Ministerstva obrany o zřízení duchovní služby v Armádě České republiky, platný od 22. června 1998.

⁷⁶IFOR – z ang. The implementatoin force, mezinár. vojenská mise pod vedením NATO v Bosně a Hercegovině

⁷⁷Mons. Tomáš Holub je dnes již generální sekretář České biskupské konference.

⁷⁸Historie duchovní služby v armádě. PASTORAČNÍ STŘEDISKO PRAŽSKÉHO ARCIBISKUPSTVÍ. Víra.cz: víra na internetu [online]. 15.4.2006. Praha, 2006, 28.10.2012 [cit. 2012-11-02].

Dostupné z: <<http://www.vira.cz/Texty/Clanky/Historie-duchovni-sluzby-v-armade.html>>.

⁷⁹Tamtéž.

ZÁVĚR

V úvodu bakalářské práce jsou jasně zmíněny cíle, kterých jsme chtěli dosáhnout. Otevřít téma duchovní služby v armádě a na andragogickém měřítku ukázat její smysl. Pokusit se popsat její význam a hodnotu a doložit praktickou činnost vojenských kaplanů zejména z hlediska péče, kterou poskytují příslušníkům AČR. Hlavním vytyčeným úkolem bylo pak prezentovat aplikaci andragogických přístupů a porovnat poslání duchovní služby s cíli a úkoly personální a hlavně sociální andragogiky. Tyto cíle byly splněny a to jak na teoretické rovině, tak prakticky ve druhé kapitole, kde je činnost vojenských kaplanů podrobně rozebrána z rutinního každodenního pohledu.

Duchovní služba AČR může u neinformovaných lidí vyvolávat mylnou domněnku ohledně její potřebnosti. S tím koresponduje i fakt, že profese vojáka se od dob první republiky změnila, většina vojáků je nevěřících, a proto nestojí o návštěvy bohoslužeb a přílišnou konfrontací s vírou jako institucí. Tak se stává, že práce kaplana se orientuje na práci s jednotlivci. Na jejich rozhovorech o víře, životních hodnotách jejich problémech a cílech. Tyto rozhovory jsou pro vojáky mnohdy velmi důležité, protože během mise mnoho z nich řeší rodinné a životní problémy, často na velkou vzdálenost od rodiny a přátel. Vojenský kaplan je tu „jenom proto“ aby jim pomohl, poradil a naslouchal. Být vojenským kaplanem často znamená přijmout výzvu prosadit se, zasloužit si své místo v tak organickém celku jako je armáda a činit svou službu Bohu a lidem bez výsadního postavení, které je spojeno s kněžstvím a farářstvím, nezištně, nesobecky a bez osobního prospěchu. Vojenský kaplan se rovněž musí mnohdy umět vyrovnat s tím, že odezva na jeho práci není vždy taková, jakou by si zasloužil. V této bakalářské práci pomocí andragogického úhlu pohledu usilujeme o obhájení této profese tím, že opakovaně poukazujeme na novodobé zaměření vojenského kaplana jakožto profesionálního andragoga. Ten může díky svému výjimečnému postavení andragogicky působit na své spolupracovníky.

I přes všechny klady, které jsou v souvislosti s Duchovní službou AČR v této bakalářské práci uvedeny, je namístě upozornit na několik věcí, které by napomohly k jejímu lepšímu přijímání z řad vojáků na jedné straně, tak i široké veřejnosti na straně druhé. Proto na základě zkušeností, které byly nabyty při psaní této bakalářské práce,

uvádíme následující andragogická doporučení pro Duchovní službu AČR. V podkapitole AČR z pohledu firemní kultury jsme zmínili negativní stránky silné podnikové kultury, které je zapotřebí odstraňovat. Lze k tomu využít andragogickou dimenzi Duchovní služby AČR. Jednou z možností, jak toho dosáhnout, je dát větší prostor vojenským kaplanům. V Etických seminářích je skryt potenciál k projevení individuálních názorů a rozvoje osobnosti každého účastníka. Přínosné je i to, že zpětnou vazbu zde nezískávají pouze účastníci, ale i tým lektorů, který je veden vojenskými kaplany.

To, co může komplikovat vojenským kaplanům jejich poslání a to nejen v rámci práce na osobnostním rozvoji každého člověka se kterým přijdou do styku, ale i ve vytváření dobré atmosféry a klimatu na pracovišti, je paradoxně jejich vojenské zařazení, které je má přiblížit ostatním vojákům z povolání. Domníváme se, že z andragogického hlediska by bylo prospěšné zamyslet se nad zrušením vojenských hodností pro vojenské kaplany a zvážit možnost následování vzoru jiných států jako je např. Finsko a Irsko, kde vojenští kaplani jsou pouze kaplani a vystupují především jako duchovní. Vojenský kaplan může být hodnostně jen důstojník a tudíž ho mužstvo může chápat jako toho, který velí nebo dává rozkazy. Další důvodem proti vojenským hodnostem je, že kaplani mají již svoji vlastní církevní hierarchii. Pro vojáky je hodnostní označení matoucí, protože neví, jestli kaplana mají oslovovat a chovat se k němu podle vojenských předpisů, nebo na jeho přítomnost jednoduše reagovat jako na civilního kněze. Svou vinu na tom nese i skutečnost, že postavení vojenských kaplanů v AČR je nejasné. Koneckonců i velitelé často tápou v tom, jak s vojenským kaplanem spolupracovat a netuší, co od něj očekávat. Vezmeme-li v potaz integrální pojetí andragogiky (konkrétně máme na mysli péči o člověka zejména po stránce duchovní z hlediska morálního a etického), dovoluujeme si navrhnout, aby vojenští kaplani stáli (co se týče hodnostního označení) mimo AČR. Tím by mohla být jejich profese vnímána jejich spolupracovníky (zejména hodnostně podřízenými) více jako andragogická.

Jelikož je andragogika v poli praxe velmi flexibilní vědou, která umí reagovat na vznikající situace v průběh dospělého života jedince a to ať už v oblasti sociální, pracovní či volnočasové,⁸⁰ domníváme se, že by bylo vhodné zařadit andragogické

⁸⁰DOPITA, Miroslav. "Zelená" pro andragogiku. In: ŠIMEK, Dušan. *Kurikulum andragogiky: Sborník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta, 2003, s. 71 - 75. ISBN 80-244-0638-1.

vzdělání v nějaké podobě do seminářů a dalších profesních kurzů pro vojenské kaplany, neboť oni mají nabídku pomoci ve všech zmiňovaných oblastech přímo v popisu práce. Při formulaci tohoto doporučení se rovněž opíráme i o skutečnost, že jedním z aspektů, které přítomnost vojenských kaplanů do armádního prostředí přináší je i kulturní dimenze jejich práce, kde lze opět využít andragogických poznatků (především při tvorbě volnočasových aktivit v zahraničních misích).

Dále by v rámci tohoto rozšíření dalšího vzdělávání pro vojenské kaplany bylo vhodné zařadit i přednášky s tématem poradenství. Tyto hodiny by měly být rovněž vedeny zkušeným poradcem – andragogem. Při tomto doporučení vycházíme z názoru Klimenta, který považuje jakýkoliv druh profesionálního poradenství vyhrazené dospělé osobě za andragogické poradenství.⁸¹ Podle jeho klasifikace by se na poslání vojenského kaplana dalo nahlížet jako na formu „pomáhajícího“ profesionálního poradenství. Kliment uvádí myšlenku, že andragogické poradenství nabízí možné formy řešení vzniklých situací spojených s reálnými potížemi a problémy dospělého člověka a následně se v první řadě soustředí na vztahy pomoci. Pokračuje tím, že andragogické poradenství vymezuje pravidla a normy určující charakter a průběh procesů pomoci a poskytne vodítka k tomu, jak zvýšit účinnost těchto procesů.⁸² Nemůžeme jinak než souhlasit s jeho názorem, že efektivní poradenství je snadno akceptováno ze strany klienta (v tomto případě vojáka z povolání) a z této příčiny by mělo být hojně využíváno. Vojenští kaplané mají zajisté své vlastní zkušenosti s nabídkou rady a pomoci, a proto by tyto přednášky andragogického poradenství měly být inspirací a námětem k rozšíření možností v kontaktu s příslušníky AČR.

Andragogika nabízí ještě jednu opomíjenou úroveň, jejíž znalost by mohla napomoci k dynamičtějšímu působení vojenských kaplanů na poli vzdělávání dospělých. Andragogiku lze podle Tomčíka vnímat i jako pomocníka k zvyšování kulturního bohatství společnosti a růstu duševního vývoje člověka,⁸³ proto zastáváme názor, že by bylo vhodné vzdělávat vojenské kaplany i v této andragogické oblasti. V praxi jde především o to, aby byly veřejnosti (v tomto případě zaměstnancům AČR

⁸¹KLIMENT, Pavel. Poradenství jako součást formálního curricula studijního oboru andragogika. In: ŠIMEK, Dušan. *Kurikulum andragogiky: Sborník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta, 2003, s. 237 - 240. ISBN 80-244-0638-1.

⁸²Tamtéž.

⁸³TOMČÍK, Michal. Andragogická alternativa. In: ŠIMEK, Dušan. *Kurikulum andragogiky: Sborník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta, 2003. ISBN 80-244-0638-1.

a Ministerstva obrany) nevtíravě zprostředkovány informace o společnosti a dopadech jejího působení na úrovni místní i globální (ve smyslu osobní odpovědnosti jedince ke společnosti ve které žije, např.: občanská a ekologická výchova apod.). Toto doporučení se netýká výhradně Duchovní služby AČR, má obecný charakter. Vycházíme ale z toho, že vojenští kaplané by mohli mít o tuto problematiku zájem. Většina andragogických aktivit se v České republice koncentruje na profesní a rekvalifikační vzdělávání a to především díky ekonomickému tlaku.⁸⁴ Z tohoto důvodu je výše popsany rozměr andragogiky jako poskytovatele nepříliš příjemných informací zanedbáván, ale bylo by přínosné, aby se do povědomí společnosti tyto informace dostávaly a byla vyvolána diskuze.⁸⁵ Vojenští kaplané ostatně již v tomto duchu působí, ale bez konkrétního uspořádání. Každý kaplan pružně reaguje na poptávku jednotky, ke které je přidělen a adaptuje se na místní podmínky. Pro výkon jejich povolání je to zajisté kladné, ale účelná forma organizace by mohla jejich poslání ulehčit. Mluvíme zde o vytvoření jakéhosi uceleného andragogického rámce, který by byl vybudován zkušeným andragogem ve spolupráci s vojenskými kaplany. Takto vytvořený návod by byl využitelný při rutinní práci vojenských duchovních a navazoval by na výše zmiňované andragogické kurzy.

Andragogické působení vojenského kaplana je doloženo v textu a považujeme jej tedy za prokázané, pro to aby výsledky tohoto působení byly hmatatelné, je nutné podpořit snahu o posílení řad vojenských kaplanů. V počtu cca třiceti vojenských kaplanů je velmi obtížné plně provádět svoji činnost pro 21 782 vojáku z povolání a 7 063 občanských zaměstnanců.

Shrneme-li nabízená doporučení, v první řadě je důležité rozšířit vzdělávací aktivity, které poskytuje AČR vojenským kaplanům o andragogický rozměr. Bylo by vhodné toto vzdělání nabídnout v podobě ucelených kurzů, protože vojenští kaplané by mohli vědomě a cíleně využívat andragogických poznatků ve své každodenní práci. Obsahem kurzů by měly být vybrané kapitoly z obecné andragogiky a dále přednášky a semináře zaměřené na oblast sociální a personální andragogiky. Jako další pozitivum pro Duchovní službu AČR bychom v rámci těchto kurzů považovali i přednášky z oblasti

⁸⁴TOMČÍK, Michal. Andragogická alternativa. In: ŠIMEK, Dušan. *Kurikulum andragogiky: Sborník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta, 2003. ISBN 80-244-0638-1.

⁸⁵Tamtéž.

andragogického poradenství, podobně jako je tomu ve Spojených státech amerických. Případně by mohly být dále předávány poznatky o tom, jak andragogicky působit i směrem k zlepšení celkové společenské úrovně. Aby bylo možné zrealizovat tyto návrhy, bylo by vhodné posoudit zrušení vojenských hodností u duchovních v AČR, rozšířit jejich počet a poskytnout Duchovní službě AČR větší pole působnosti, kde by mohli uplatnit nově nabyté andragogické vědomosti.

Samotné zakončení bakalářské práce věnujeme andragogickým závěrům, které jsme na základě získaných zkušeností a vzhledu do činnosti Duchovní služby AČR zformulovali.:

- 1) Vojenští kaplané rozvíjejí lidský potenciál. Podstatou jejich práce je péče o člověka, zejména v oblasti sociální a duchovní.
- 2) Pomoc při duchovním rozvoji člověka po stránce morální a etické vyžaduje soustavnou a trpělivou péči a je podmíněna dobrovolnou účastí a ochotou dospělého člověka dále se vzdělávat.
- 3) Aplikace andragogiky významně napomáhá ke splnění cílů Duchovní služby AČR.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

Monografie

BARTÁK, Jan. *Skryté bohatství firmy*. Praha: Alfa publishing, s. r. o., 2006.
ISBN 80-86851-17-6.

BARTÁK, Jan. *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa Nakladatelství, s. r. o., 2008.
ISBN 978-80-87197-12-7.

BENEŠ, Milan a kolektiv. *Idea vzdělávání v současné společnosti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-40-8.

BENEŠ, Milan. *Andragogika. Teoretické základy*. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-23-8.

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Grada Publishing, 2008.
ISBN 978-80-247-2580-2.

KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 2006.
ISBN 80-7367-181-6.

MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0650-4.

MUŽÍK, Jaroslav. *Androdidaktika*. 2. přeprac. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004.
ISBN 80-7357-045-9.

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996.
ISBN 80-200-0592-7.

PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

STEHLÍK, Eduard. *Páter Mehtod. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Metoděje Kubáně*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – ČR Avis, 2006. ISBN: 80-7278-370-X.

ŠIMEK, Dušan. *Sociologie práce*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta, 2000. ISBN 80-7067-705-8.

ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Malý přehled náboženství*. Tišnov: Sursum Tišnov, 1993.

Příspěvky ve sborníku

DOPITA, Miroslav. "Zelená" pro andragogiku. In: ŠIMEK, Dušan. *Kurikulum andragogiky: Sborník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta, 2003, s. 71 - 75. ISBN 80-244-0638-1.

KLIMENT, Pavel. Poradenství jako součást formálního curricula studijního oboru andragogika. In: ŠIMEK, Dušan. *Kurikulum andragogiky: Sborník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta, 2003, s. 237 - 240. ISBN 80-244-0638-1.

ŠIMEK, Dušan. Kurikulum andragogiky stále skryté. In: ŠIMEK, Dušan. *Kurikulum andragogiky: Sborník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta, 2003, s. 91 - 95. ISBN 80-244-0638-1.

TOMČÍK, Michal. Andragogická alternativa. In: ŠIMEK, Dušan. *Kurikulum andragogiky: Sborník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta, 2003, s. 97 - 99. ISBN 80-244-0638-1.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

HATÁR, Ctibor. *Sociálna pedagogika, sociálna andragogika a sociálna práca. Teoretické, profesijné a vzťahové reflexie*. 2. aktualizované a doplnené vydanie. Praha: Educa Service v spolupráci s Českou andragogikou společností, 2009. ISBN 978-80-87306-01-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

BRAINARD, Emily. Fort Rucker chaplains aid in suicide prevention. In: WWW. ARMY.MIL: *The Official Homepage of the United States Army* [online]. 03.09.2010 [cit.2013-01-21]. Dostupné z: <http://www.army.mil/article/44706/Fort_Rucker_chaplains_aid_in_suicide_prevention/>.

Historie duchovní služby v armádě. PASTORAČNÍ STŘEDISKO PRAŽSKÉHO ARCIBISKUPSTVÍ. Vira.cz: víra na internetu [online]. 15.4.2006. Praha, 2006, [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <<http://www.vira.cz/Texty/Clanky/Historie-duchovni-sluzby-v-armade.html>>.

JADL. The NATO e-Learning Programme Learning Management System. MINISTERSTVO OBRANY. *Ústav jazykové přípravy (ÚJP)* [online]. ÚJP Vyškov, © 2009 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z: <http://www.ujp-acr.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=204&Itemid=233&lang=cs>.

KILNER, Pete. Thoughts of a Soldier-Ethicist: Pre-deployment Ethics Seminars. [online]. New York, © 1999 – 2013, 30.10.2012 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z: <<http://soldier-ethicist.blogspot.cz/2012/10/pre-deployment-ethics-seminars.html>>.

Kontakty na vojenské kaplany. DUCHOVNÍ SLUŽBA AČR. *Duchovní služba AČR: Veritas Domini Vincit* [online]. Praha, © 2004 — 2012, [cit. 2013-01-21]. Dostupné z: <<http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=49>>.

Modlitby. DUCHOVNÍ SLUŽBA AČR. *Duchovní služba AČR: Veritas Domini Vincit* [online]. Praha, © 2004 — 2012, [cit. 2012-11-02].

Dostupné z [http: <http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=40>](http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=40).

WWW. ARMY. MIL./CHAPLAINCY: U. S. ARMY CHAPLAINCY (DACH). U. S. ARMY. *WWW.ARM.Y.MIL: THE OFFICAL HOMEPAGE OF THE UNITED STATES ARMY* [online]. 18.1.2013 [cit. 2013-01-21].

Dostupné z: [<http://www.army.mil/info/organization/chaplaincy/>](http://www.army.mil/info/organization/chaplaincy/) .

Základní informace o Duchovní službě Armády České republiky. DUCHOVNÍ SLUŽBA AČR. *Duchovní služba AČR: Veritas Domini Vincit* [online].

Praha, © 2004 — 2012, [cit. 2012-11-02].

Dostupné z: <http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=6>.

Seznam ostatních zdrojů

Dokumenty Vojenského historického archivu

MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY. *Škola na důstojníky duch. v záloze: čj. 10278-Dův.-hl.št./5.odděl.* MNO. Praha, 1939. Vojenský historický archiv v Praze.

MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY. *Výcvik aspirantů duch. služby: čj. 2420-Dův.I/5.odděl.* MNO. Praha, 1939. Vojenský historický archiv v Praze.

MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY. *Čj. 10342 I./6.odděl.* MNO. Praha, 1939. Vojenský historický archiv v Praze.

MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY. *A-XI-1 Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu, Služební knihy branné moci: MNO čj. 40.129-přes./3.odděl.-V.V.čl.339/1938.* Zpracovalo MNO I/6. odděl. Praha: 1938. Vojenský historický archiv v Praze.

Další zdroje

Dohoda o spolupráci mezi rezortem Ministerstva obrany, Ekumenickou radou církve a Českou biskupskou konferencí, ze dne 3. června 1998.

In *Dokumenty Duchovní služby AČR*. Služební pomůcka. Praha: AVIS, 2006.

Dostupné na: <<http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/armada1.htm>>.

Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v rezortu Ministerstva obrany ze dne 3. června 1998.

In *Dokumenty Duchovní služby AČR*. Služební pomůcka. Praha: AVIS, 2006.

Dostupné na: <<http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/ercb.htm>>.

Kvalifikační práce

SKÁLA, Vítězslav. *Analýza současného systému péče Armády České republiky o vojáky - novodobé válečné veterány*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí práce PhDr. Farková Marie.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Podmínky kandidatury na službu vojenského kaplana.....	I
Příloha B – Otázky k rozhovoru s mjr. Mgr. Petrem Svobodou.....	II
Příloha C – Autorizace druhé kapitoly	V
Příloha D – Dokumenty závazné pro službu vojenského kaplana.....	VI

Příloha A – Podmínky kandidatury na službu vojenského kaplana⁸⁶

- 1) Ochota ke službě vojenského kaplana
- 2) Širší obeznámenost s obsahem a okolnostmi služby vojenského kaplana
- 3) Status duchovního (udělená ordinace)
- 4) Vysokoškolské vzdělání a titul (akreditovaný nebo nostrifikovaný MŠMT ČR)
- 5) Stávající a nejméně dvouleté zapojení v duchovní správě (pastoraci) v pozici duchovního
- 6) Deklarovaná ochota se tvořivě podílet na ekumenickém společenství vojenských kaplanů a schopnost vnímat Duchovní službu AČR jako subjekt principiálně ekumenický
- 7) Předpoklad obdržení písemného pověření ke službě vojenského kaplana od své církve a návazně od České biskupské konference a od Ekumenické rady církví v ČR
- 8) Odpovídající zdravotní způsobilost
- 9) Fyzická připravenost odpovídající normám pro vstup do Armády České republiky
- 10) Vhodný psychologický profil
- 11) Předjímání zařazení a souhlas se zařazením do této služby ze strany rodiny kandidáta, která je prostřednictvím hlavního kaplana AČR obeznámena s obsahem a okolnostmi služby vojenského kaplana
- 12) Ochota a objektivní předpoklad možnosti vyvázat se z církevních služeb a nastoupit do Armády ČR s ohledem na aktuální termínové potřeby DS AČR
- 13) Písemný a jmenovitý návrh příslušného představitele církve na kandidaturu, adresovaný hlavnímu kaplanovi AČR

⁸⁶Zdroj: Základní informace o Duchovní službě Armády České republiky. DUCHOVNÍ SLUŽBA AČR. *Duchovní služba AČR: Veritas Domini Vincit* [online]. Praha, © 2004 — 2012, 2012-11-2 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <<http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=95>>.

Příloha B – Otázky k rozhovoru s mjr. Mgr. Petrem Svobodou

- 1) Co je náplní vaší práce?
- 2) Z historie víme, že vojenští duchovní mimo jiné pohřbívali vojáky, uzavírali vojenská manželství a křtili děti narozené z těchto manželství. Dostanete se ze své pozice současného vojenského kaplana i k těmto činnostem? Je o ně v dnešní armádě zájem?
- 3) Jaký je pracovní den vojenského kaplana?
- 4) Jaká je jeho pracovní náplň na zahraničních misích?
- 5) Účastnil jste se zahraniční mise, které? Pokud jich bylo více, v čem se lišily?
- 6) Jaká je prestiž kaplana v AČR a v zahraničí?
- 7) Vysvětlíte prosím systém zapojení kaplanů v lékařských týmech.
- 8) Prosím, podělte se o svůj postoj a názor ohledně této problematiky.
- 9) Jaké jsou kontakty českých kaplanů se zahraničními kolegy?
- 10) Kolik let může sloužit kaplan v AČR, na jak dlouho se zavazuje?
- 11) Další vzdělávání vojenských kaplanů? Je povinné, nepovinné?
- 12) Existují nějaké předpisy či nařízení pro vojenské kaplany? Kdo je vydává?
- 13) Co vás přimělo být vojenským duchovním?
- 14) V čem je práce vojenského duchovního jiná od práce v civilu?
- 15) Spatřujete nějaké výhody či naopak nevýhody v tom být vojenským kaplanem?
- 16) Je z Vašeho pohledu těžké stát se vojenským duchovním? Jsou zde nutné nějaké osobnostní předpoklady?
- 17) Na oficiálních stránkách Duchovní služby AČR je napsáno, že voj. kaplani nepůsobí jako psychologové, jak to lze chápat? Cítíte, že někdo vaše povolání takto chápe a setkal jste se s tím?
- 18) Navštěvují vás vojáci jiného vyznání/ bez vyznání? A proč?
- 19) Ve Smlouvě o spolupráci mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí z 3. června 1998 byla vymezena oboustranná spolupráce na činnosti duchovní služby v Armádě České republiky. Ve smlouvě je mimo jiné uvedeno východisko, na němž je vojenská duchovní služba založena: „*Jedná se o nabídku pomoci, určenou všem, kteří o tuto formu pomoci mají zájem. Každý*

může pomoc duchovního přijmout, ale i odmítnout.“ ... o jakou pomoc se konkrétně jedná? Případně koho se tato pomoc týká?

20) Na oficiálních stránkách Duchovní služby AČR je napsáno, že jedním z úkolů voj. kaplanů je *„nabízet pomoc při řešení osobních krizí i těžkostí, které vznikají v pracovním, osobním a rodinném životě pracovníků rezortu Ministerstva obrany“* ... jakou má tato pomoc konkrétně formu? Jakých nástrojů můžete použít?

21) Kde všude Vás můžou zájemci o kontakt s Vámi vyhledat?

22) Dovolím si opět citovat ze stránek Duchovní služby AČR: *„Duchovní určený pro práci v Duchovní službě v rezortu ministerstva obrany je společným zástupcem všech církví, které se účastní na této smlouvě (Smlouva mezi ERC a ČBK o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v rezortu MO z 3. června 1998). Ty ho také společně vysílají do DS. Každá církev má právo přesvědčit se o vhodnosti kandidáta v rozhovoru s ním.*“ Prosím vysvětlete, o jaké církve se konkrétně jedná. Co přesně pro vojenského duchovního znamená být zástupcem více církví? Nevznikají tím nějaké třetí plochy?

23)⁸⁷ Je možno nahlížet práci vojenského duchovního z pohledu sociální andragogiky, pakliže tím míníme:

- a) možnosti poskytování sociálněprávního poradenství,
- b) sociální diagnostiku, spočívající v rozpoznání a mapování sociálních problémů, potřeb a zdrojů vojáků z povolání,
- c) poskytování sociální prevence vytvářením podmínek k omezování sociálního rizika,
- d) poskytování sociální pomoci, spočívající především v poradenství a terapii.

Prosím o vyjádření. Je zde uveden nějaký bod, který je totožný s výkonem vašeho povolání?

⁸⁷Možnosti a – d) jsou čerpány z: PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

24) Jaká je hierarchie vojenských duchovních?

25) Jaké jsou vojenské a církevní hodnosti?

26) Při jakých příležitostech se udílejí?

Příloha C – Autorizace druhé kapitoly:

Výše uvedená kapitola je zpracováním rozhovoru, který byl konán dne 19. října 2012 s mjr. Mgr. Petrem Svobodou, kaplanem Hlavního velitelství Vojenské policie v Praze. Všechny zde prezentované myšlenky, vycházejí z tohoto rozhovoru. Text, který je v této kapitole bakalářské práce uveden, byl odsouhlasen mjr. Mgr. Petrem Svobodou.

mjr. Mgr. Petr Svoboda

V Praze dne

Příloha D – Dokumenty závazné pro službu vojenského kaplana⁸⁸

- 1) Obecné a rezortní (věcně příslušné) normativní akty
 - zákony, nařízení vlády, rozkazy MO atd.
- 2) Vojenské (věcně příslušné) normativní akty a předpisy
 - předpisy, SOP⁸⁹, rozkazy velitele atd.
- 3) Dokumenty k duchovní službě v rezortu MO
 - ustavující dokumenty, mezinárodní dohody o spolupráci atd.
- 4) Interní pravidla Duchovní služby AČR
 - účelová jednání mezi Duchovní službou AČR a vysílajícími církvemi,
 - nařízení hlavního kaplana,
 - nařízení nadřízeného kaplana,
 - pravidla pro službu vojenského kaplana.

Mezi výše zmíněné normy jmenovitě patří:

- 1) Dohoda o spolupráci mezi rezortem Ministerstva obrany, Ekumenickou radou církve a Českou biskupskou konferencí
- 2) Dohoda mezi náčelníkem Generálního štábu AČR a ředitelem Ústřední vojenské nemocnice o duchovní službě v Ústřední vojenské nemocnici
- 3) Interní pravidlo pro službu vojenského kaplana
- 4) Interní pravidlo pro určování délky služby vojenského kaplana
- 5) Mlčenlivost duchovních
- 6) Nařízení náčelníka Generálního štábu AČR k žehnání bojové zástavy
- 7) Obřad návrat do vlasti – odlet do České republiky
- 8) Obřad návrat do vlasti – přilet do České republiky
- 9) Obřad rozloučení vlastní jednotky
- 10) Rozkaz MO 19 – 1998
- 11) Slib vojenského kaplana

⁸⁸Zdroj: Z materiálu poskytnutého vojenským kaplanem mjr. Mgr. Petrem Svobodou.

⁸⁹SOP – z angl.. Statement of Policy. nařízení, programové prohlášení

- 12) Smlouva mezi Ekumenickou radou církve a Českou biskupskou konferencí o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v rezortu Ministerstva obrany
- 13) SOP 205 Organizace smutečních obřadů při úmrtí vojáka v zahraniční operaci
- 14) Stanovy svazu církví vojenská duchovní služba
- 15) Statut Pastoračního centra Duchovní služby AČR Luleč
- 16) Structure of the Czech – German Mil Chaplaincies Partnership⁹⁰
- 17) Trestní zákon – Hlava XII. Trestné činy vojenské
- 18) Vnitřní řád Pastoračního centra Duchovní služby AČR v Lulči
- 19) Zakladatelská smlouva svazu církví Vojenská duchovní služba
- 20) Ženevské úmluvy z roku 1949 a dodatkové protokoly
- 21) Ženevský protokol z roku 1924

⁹⁰Structure of the Czech – German Mil Chaplaincies Partnership – Smlouva o spolupráci mezi českou a německou duchovní službou.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Robert Patolán

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Duchovní služba v Armádě České republiky

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 43

Celkový počet stran příloh: 7

Počet titulů českých použitých zdrojů: 17

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 8

Počet ostatních zdrojů: 7

Vedoucí práce: PhDr. Iva Borská, CSc.